

Reis door een gedeelte van Duitschland, Oostenrijk en Italië, 14 juni 1823 - 8 oct. 1824

<https://hdl.handle.net/1874/384970>

1

8

J. Ackersdijck

O. E. S.

Hss. Ackersdijck.

4

T. 1316

Hs.
0 E 8

Ms. Ackers. 4 (VIII)

zyn regter knaerl streeke en vande „meegleked“ (het kon
geschieden; nevolgens ^{over} zyn linker knaerl streeke en vande „nerv-
leked“ (het kon niet geschieden) dit was zyne wyze van beslissen.
Beschrijving van Pest 1230

Hy vroeg my o.v. „An dignatus es nomine et Austria“
„Ik moet my eerst de vanderlinge spreking „Polie-
ben lie auf Oesterreich zuhahmen“ herinneren, om
te begrypen dat deze vraag besprekende; komt gy
uit Oostenryk“?

horen volghden, om hervolgens als advocaten te gelaten te worden. Alle costumen in Hongarye zyn kroeg, hoftig, ook zyn men elk een kruenels dragen.

Ik heb teken het kabinet van antiekeden des keene, Jancovics meent sien. Een bynaar man, met een kante muts, die juist den tabel of ledigen mede by, ik weet niet in welken part, in het Comitatuatum geweest was; — driëftig, beleefd, geleerd en woonard in zyn gesprek, zware Latyn, afliere Hongaarschen Kongdntich met dat, wie wonden, strekende. Hy ontving my vaarke, men vriendelyk, en verstuonde my zyn veel al, de tyd en de opeentopeling en verwarring van zyn verzameling taal. Eenige byskube en Romeinsche onheden.

Een Hongaarsch Handchrift van 1272. Het was met Latynske letters geschreien, en, wat merkwaardig is, op papier van vlas of linnen gemaakt.

Het oorspronkelyk testament van Luther, geschreien in 1542, en als getuige bevestigt door Melancthon, Cruciger en Bugenhagen. De heer Jancovics konde my de benkeiden waeruit bloeg lang, welken weg het tot hem gekomen was. Hy had het uit de nalatenschap van Caspovius gekocht. Na zyn dood kwam het aan de Lutherse gemeente te Pest, waaraan hy needr een aantal handchriften, die betrekking op de herroeping hadden, veroverd had. Hy zelf was toch katholiek.

January 1672.

Alreene groote ketorwamben konde by my rug een bag
in 1488 te Augsburg gedrukt, waerin eenige bladen
den mat gouden lettert waren. By meende, dat
men buiten dit, geen andere stukken van kuyper-
typographie kende, die zoo oud waren.

Dezen namiddag byn wy een bestoepel waeren riev.
En waren geen byzonder zeldzame dieren, dan een
dat men zinde in Europa nog niet waer te eygen,
en dat men Pradypus lervinus noemde.

Zondag 16. November. Om half 8 hebben wy Pets
verlaten. Het was schoon weder; op de berg moesten wy
stil staan om de menigte ruytunge. Die van Ofen kwamen;
hierdoor had ik gelegenheid, om nog eens op en weder
te wandelen. en was het laatst te genieten van het
keuzelyk gezicht op de breede Donau en de beide steden.
De moezen van waer toe, die allen in het schoonste licht.

Wy reden door het lage gedeelte van Ofen, dat langs de
riviër gebouwd is en niet veel ver uitbreide. Het woort
Wapenstätt, Landstrasse, Heustiffen en Alt. Ofen genoemd.
Deze straten waarden meestal door kooplieden en kleinke-
liers bewoond; de adel en huize ambtenaren wonen
in de hoog stad. De fraaye Synagoge in Alt. Ofen, zag
uy alleen in het noordgrypen.

Wy kwamen door rechte belden moeze doopen, waer van
de huizen het voorkomen hadden, dan die my op onsen
voore meggieren hadden. Byna een fraay en uitgebreide
streek is het marktplek Clebar tu fiken Navalwasen
Dorag. Het weest was zoo rucht, dat ik een groot ge-

Februur 1809. Er sijn 10,000 inwoners, en het
kommand der huizen kundige algen een welvaren 100.

deeltte van den weg op den bak gezeten. Het land
was afgevoerd, mynberggen, eikelofoken, beide, en
kone, rekken; in de vorte zag men de bergen aande
linker Donauesser.

Om half 3 kwamen wy te Graz, eene tamelyke
kleine stad. De vorst Prinaal (wieens paleis wy
in Preiburg gezien hebben) heeft hier zyne gewone
residentie. Hy laat op de hoogte, waar het slat pleeg
te staan, een groote nieuwe kerk en een paleis voor
hemself bouwen. Zyn inkomen, zegt men, bedraagt
3 milliaenen gulden t. w. v. He was eerst op het
voggublik van niet veel plechtigheid, de tyke, van
eenige Donauesser, en een generaal, int de ande
kerk, die afgebroken wordt, in de genulven de
nieuwe kerk over te brengen. Wy vragen daardoor
de inwoners van Graz in hunne kate kate
verzameld. Het gevoelen in de wapene en
de geestelykheid in pleeggewaad. De kleeding was
hier reeds eleganter en meer gelykende naar die
van andere landen, dan op de doopen. De edellieden
hadden doorgaans een eenigzins militair costume.
De andere hadden meest licht blaauwe bursen en
aanwe beacken, haeden met reet boede randen of
kate mutsen op, en blaauw lakense koppermuts
(quantelt). De vrouwen had den meest het haar tot
een langen staal geslachte, kate jakken van scha
pvel, laken, of kataen, witte of gekleurde kate
rokken, en laarsen met zede hakken. Somige
meer modieken, had den het haar opgezetaken, en

Leung. 671.

draagen vchaement. Alle manne draagen knorrel.
Van de boogte had men een maai goeigt op de rivier
en de doopst die aan hansen oever liggen, werden
op werd de vallei duus bezent auitreng.

Daar Tath, Hendorf en rug een paar dorpen redde
wy naar Nefsmil waan wy anomechtleden.

De meeste deser dorpen waren byna ganset regelma-
tig, netto in de hansen op gelyke afstand van elkan-
der gebaunt, vandant, afaltans aan den meggang
Sament, omplant. In waren in dese plaatsen, van
ik hoor, veel Duitshert. In zyn in dese straken Stee-
grasent, wy zaggen hier en daar den voorraad
die men uitgebruken had van de rivier liggen, en
nervanden te worden.

De avond was intsteekend vchaem, heldere ma-
neshyp; wy reden, nechtal langs de Donau en
zaggen van de dorpen aan de overryde in het
helder water spiegelen.

Doorgaant was het in de dorpen die wy door reden
veel stil; wy zaggen maar weinig menschen op de
straten. Slechts in een doop, het laatste voor
Nefsmil, haarden wy menich, daar werd gebant
en was veel voeng op de straat. Om half 9 zyn
wy aangekomen.

Woensdag 17 November. Toen wy deren morgen
om half 4, restrooken, was alle met ryp bedekt.
De ruy ging helder op in den ganschen dag is het schou-
weder gellend. Het gerigt over de boede Donau
daar wy langs reden was mooi. Daar een groot

Jenny 670.

Jenny 671.

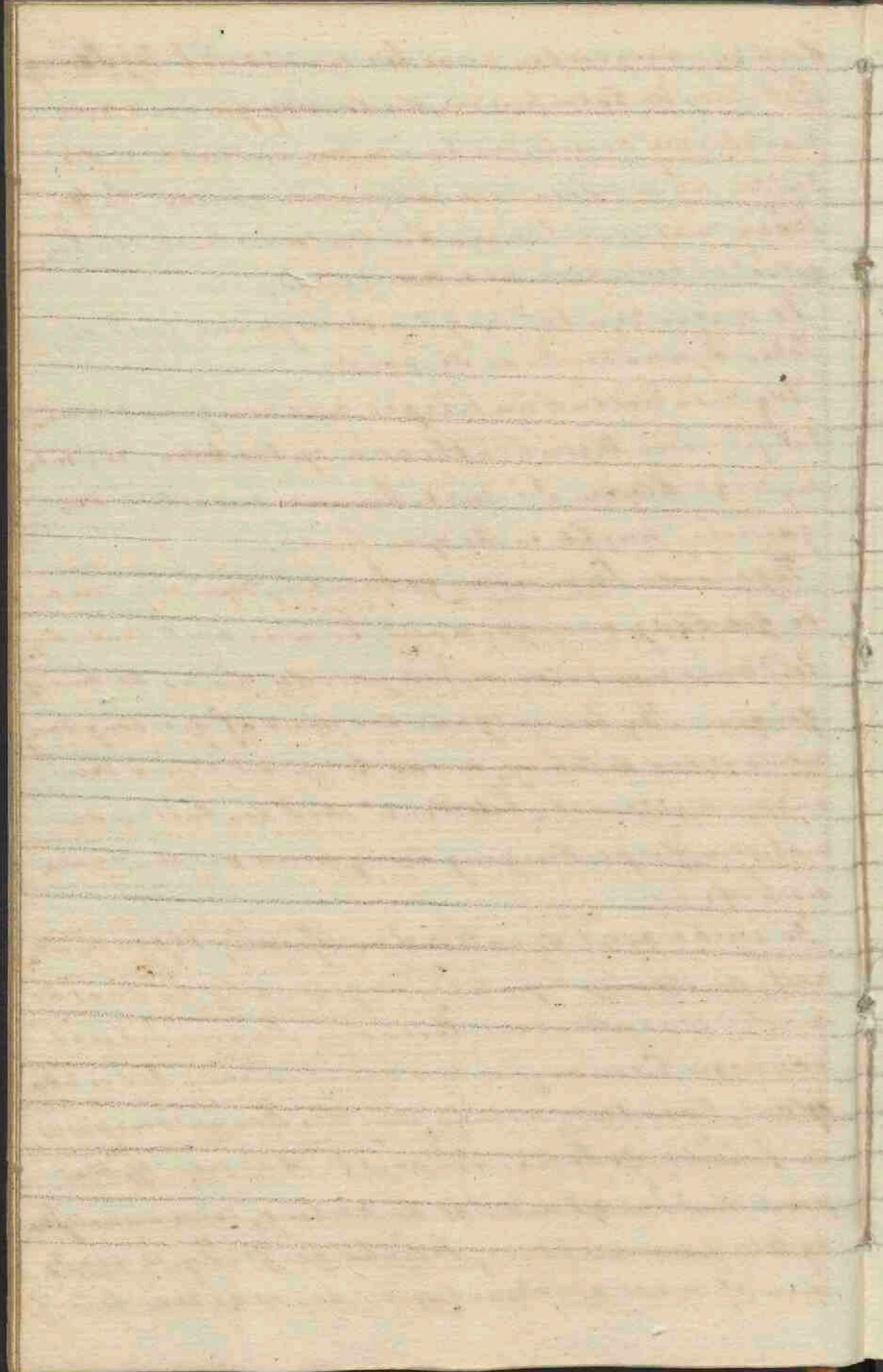
diep in, wy gereden naar het marktvolk bij Ströng.
Behalven de haenschuren, die er wy goed uit zien,
werkten wy verhouden huizen van edellieden op die
hadden wy te name zeer redzaam gezien. In Ströng
Ströng was eene fraaye bintelplaats met een in-
gelschen toorn zeer net aangelegd.

De megen zijn tot nag toe doorgaans goed en
hadden byna alle door de noot.

Wy zien nu en dan tehepen met een groot aan-
tal paarden tegen den stroom optrekken, waerom
wy segt blyven die met hunne meesters den
ganschen nacht in de open lucht.

Tegenover Cornaru gekomen, zijn wy met
de giesbrug overgegaan. Er was veel levendig-
heid van menschen en wagens die naar de markt
gingen. By het uitgaan der pont of giesbrug meng
men ons om betaling, maar het enkel woude men
onzen reisgenoot „Edellent“ deed den tolleman
met eene diepe kniging teruggaan en woude
eisch afneem.

De stad is wat grooter dan Gran, 15,000 inwo-
nest; de straten zijn wy regelmatig, en door de
markt was alles zeer levendig. De landstreek
rondom Cornaru is zeer vruchtbaar; het is een
eiland, door twee armen van des Donau omgespoeld,
en Schütt geheten. Vanom de stad aan, op den
punt van het eiland ligt de vesting, waerom wy
wy wy naarmaken wy bericht geeft. Zy is reeds
min of meer vernield. Men was zeer beleef

in zo om te laten zien. Op een kaapeltje, gloriëtt
aan de rivier heeft men een ruum uit zich
over de Danans en baren. Tegter aen; men zie
ook de waag in de Danans vallen.

Wij mochten by het leyngheren op het veer on,
handig men hier is in al wat schegittimmer
was is. Sene pant werd bevestigd, en in plaats
van die om te leggen had men ze op vier palen
gesteeld en werkte met de grootste moeite
op den grond anders oeselne uitcande tegen de
koude aan.

Wij hebben beiden verbeelden groote hofsteden,
(Haupthöfe) gezien, tot nag toe hadden wij die
lynal niet aangevonden.

Op andere verbeelden wij naar Raab zijn wij neer
heide en vandenels gegaan. Bijnal geen dor
pen, want wij zijn niet door Ael gereden.

De maet nag op tekenen, dat wij dikwijls steenen
galgen zijn waachygeleden, maar nooit men
schen er aan hebben zien hangen, toet is de gewo
te, om de lijken der geenen, die de dood streeft an
der gaan hebben, daar aan te laten hangen. Near
de huizen der negeten in elk dorp sien wij Straaf
blokken, met 8 of meer openingen bintens, om
door mid del van een hangelot de beenen in waer
te sluiten, dit is sene gewone straf in dit land,
men laat op die wijze de buizen, die iets misdra
hebben, naar hangen of kasteren by vast geslo
ten; het geen naar groote schande gerekend word

January 670

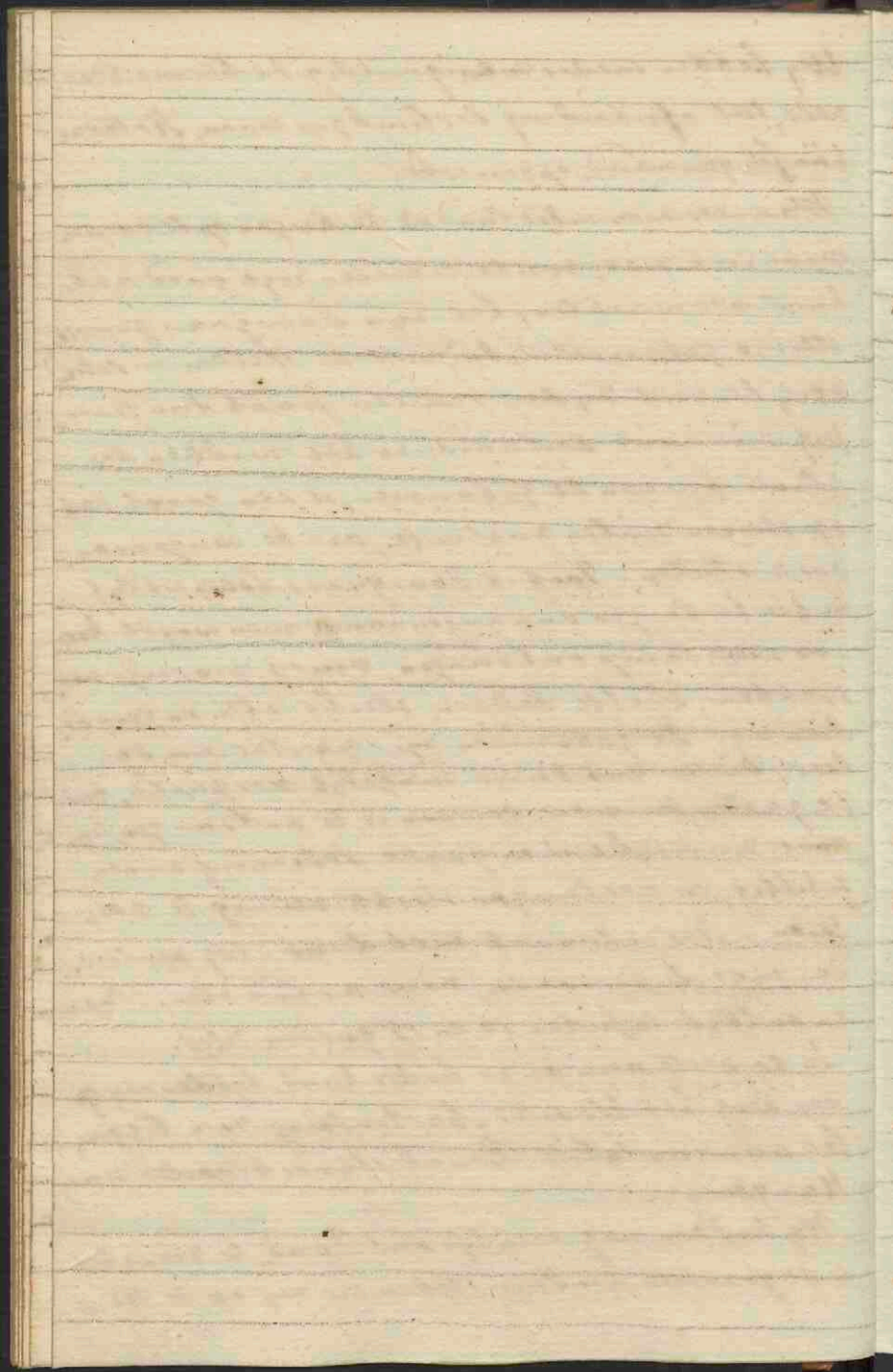
January 669

Wy hebben meder menigvuldig de kleine be-
nels, tot afscheiding der landgaarden, Wolven
hünfel genaamd, opgemerkt.

Wanneer men in dit land de heuvelen op de berghen
voortrek met, zoude men een roze gaed ont-
hoal verwachten, het zyn daar gaan groote
sterke gebouwen, die, met de stallen en sloten
ven, de niet zyden van een groot lang gewas,
pij rietskant beclaat, in het midden der
plaats binnen de gebouwen is een groot dat
op steenen zuilen rustende, om de waagson,
der te stellen. Toch is daarheen het nablyf
in die heuvelen onaangetaan: men wordt heel
zo niet lamp ontzagen, vindt norrige nei-
trikken, slechte bedden, slecht eten en geen be-
dienting. De gebouwen zyn meestal van den
heer, diatte zyn duur mogelijk niet pacht, en
de gasten, die men gewaant is te ontzagen, zyn
voor vriendelykheid en gaede bedienting anders,
schilly, en verlongen slecht meiny te ver-
teren. Het is dan ook niet duur: wy voort-
den met 4 personen, naast avond eten, slapen
en ontbyt tusschen 10 en 15 gulden l.w.

In de verte naar onze linker hand, hebben wy op
een berg het blaater Martoukberg zien liggen,
het aamsienlykste Benedictynes blaater naar
Hungerge.

Wy hadden nog even tyd om Raab te zien; het
is de grootste der drie steden die wy op de terug

neis van Peet hebben, aangeetroffen, tinn 16,000
inwoners. De vestingen warden gelect en rond,
om 't ynd waarteden, waas nieuwe huizen gebouwd
worden. De stad heeft eenige schoone stralen
lyneest gebouwd, een groote markante markt
plaats, en in het algemeen een goed voorkomen.

Op de hoogte naby de residentie vanden bisschop
zagen wy de rivieren Raab en Rabnitz zijk
met de Donau vereenigen.

Hier, en in alle de Hongaarsche steden, waar wy ge-
passeerd zyn, lag Italiaansch garnisaen. Het is een
zonderlinge verwarring vrom talen: Duituk, Kren-
gacruk, Slawaakisch, Italiaansch. On derse troepen
valde zyn een aantal menschen by een, waarmen
elk maar een oer of spraken verstaet.

Dinsdag 18 November. Door vlak land hebben wy
onsen weg vervolgd naar Wieselburg. De dorpem,
die wy passeerden zyn nog nog gelijk van die wy de
vorige dagen gezien hebben. Wy marktten op, dat al-
gemeen voor de huizen turkisch koraan (smais) te dro-
gen hing. Dit gebruikt men, om wasken te smeten.
In der laad zagen wy gaunte troepen van dese
dieren, die zeer vet waren, op weg om naar Wes-
sen gedragt te worden. Men zande zick waartel-
len, dat niet te gemakkelijk was, dan zulk een troep
veert te dnyen; tuch verrekert man wy het tegen-
deel: men moet niet veel geleid eenige moornit
daen gaan, daer hem telkens moet turkisch koraan

Jenny 669

naar te werpen; van zelf volgen dan de andere. Wan-
neer men dit verruimt, wordt dikwijls de gansche
troep wild, loopt weg, en verliet zich inde bossen.
Het land in deze streken is wel bebouwd, zelf groen-
gasus niet afgegraven en met banen omplant.
De meeste planties hebben behoord aan den Hertog Al-
bert van Saksen Tschirn, en behooren nu aan Hertog-
tag Koersel.

Wieselsburg is een groot en bijzonder welvarend
marktstadje. Hier is een der grootste korenmarkten
van Koningrijk, en zelfs in Weenen maakt men zich
naar den korenprys van Wieselsburg regelen, so
kan niet meer verschil zyn dan het transport
van hier tot Weenen zonde bedragen.

Ik las hier voor het eerst in de nieuwspapieren, dat
kaptyn Parry met de expeditie aan de Noordpool
teruggescheiden was.

Wij hebben middagmaal gebonden te Sonnenstein
een groot, welvarend dorp, waar eene hervormde
en eene katholieke kerk zyn. Hier is ook veel koren-
handel. Wij vanden een goed middagmaal en een
vriendelyken waard. Wy reide ont, dat wy naar zyne
bergs landorland, 1240 gulden C. M. pacht
in het jaar moet betalen. De boeren, zide wy, mu-
ten daangaande wel 180 dagen rabot werken, het
wel volgens de wetten eigentlyk maar 104 kan
afgenergd worden. Het zyn niet zoo veel de boeren
als hinnen kentmeester (Verwalters) die zaken
daen. Zy moeten dan alle hande onmoggen het ons gebou-

Jenny 22.

en de boeren van veel te late arbeide aan te hande.
Wij betaalden van een goed middagmaal, altes,
daarom de bevoopen d'gulle 20 kn. leest, die was niet
veel als men aan de huize partt den bt dien de
waan te betalen maact.

In Synoualle de Kunguawinte dorpen, en zelf, mo^o
vlecken, die mij gezien hebben staan de huizen op
rind gelte, (Domus. insular) hier, en nog een heel en
dare staan ze tegen een, (Domus. continuas) dit is
ook de wijk van bannel in de aneente. Costenoghe
dorpen.

Door Stikkel dorp en nog een paar andere dorpen
zynny naar Bahrendorf gereden. Wij zagen in het
eerstagen in de vachens van de meide teonghamen.
Het was zandeling om te sien hoe elk van het zyn
kende, op a. draaf deus heen liep, en als de poort gebo
te was haas tege, op sprong en kinorde tot dat me
kwaam op o smeken.

Wij reden door ana frembare heiden. Deren mar
gen had ik in het rood die opgaande zonde haas
met het klooster Marthusberg gezien; zoo zag ik
in het avondrood een reeks van bergen in het verkie,

Woensdag 19 November. Wij hebben reeds tydig Bah
rendorf verlaten, waar een der drie paarden waerne
wij de reis gemaakt hadden gestorven was. Om half
negem kwamen wij aan de grenzen van Kunguoye
en Barlensyke. Wij werden niet zeer streng onderzocht,
men vroeg byzonder naar tabaken en wasakken.

Bruck aan der Leittha, dat op de grenzen ligt is een

La mercken veel vroumen; die krygen i jaars
28, i winters 36 kinderen te w. daags.

taanlyke, kleine Stad, met een ruwe marktplek,
waar een Drieën handstent, en een Maria-
zuil tegenover elkander staan.

Wij gingen het bossende landgoed van den Graaf
Karaach, dat aan de Stedelyk, bezien. Het Slot is een
groote, anderwetsch gebouw met tuinen, tuyt en gazon
het niet inwendig. De wandelingen en tuinen zijn
met uitbreken veel hang en smakt aangelegd,
en worden gaar ander handend, en zijn veel goed,
gane bouwen en algemeen is er veel party getru-
ken van de afwijpeling van het graef. De grond
is vlak, maar is veel als de aanleg, zande hen-
nely daer. Het is hier aangevend. Een bysonder
leevad is het rinstyge de Leitha, dat door de
plaats loopt. De opper tuisman, die reeds 35
jaar hier den aanleg bestiert, is van Wörlich geko-
men. De plaats is $1\frac{1}{2}$ uren in ontrock; er werken
altijd meer dan 50 mansken.

Deer fraai en veel rivoerien tyn de trekkien fien.
Men kan enlene gausche wandeling in maken; tyn
zagen en andas andoren den Pantanuf luteles, die
veels wortels om rieb, tyn pynsaar van de India,
nyn een soort van laken of daek bereiden.

De graaf is een oud man, tyn en tynne vrouwe tyn
lyne altyn hier, zien geen mansken, en brengen
den meerten tyd in de tuinen en trekkien door.
Zy hebben geen kinderen, een neef hekomt na
hannen dood dit familliequad. Een boeder van

den graaf is een beradend gentsheer in tweenen, by
heeft enteld voor liefhebbery gestudeerd, laat min
meer ryke hulp betalen, neemt het kwalijk als men
hem dit oerduert, maar ontseigt synen raad van
ryken noch armen. Dit is, denkt my, ware mensch-
liezenheid.

De weg van Brind naar Tucanen is doorgaans
ruim, men passeert varenhanden, groute marktstelt-
ken en dorpen; links vanden doorgaans korennel-
den reed groen vast jonge gemas; verder kennel-
en daarachter de Ineenberg, - neeft wijbergen
en vaudige hoogten.

In een der dorpen, die wy passeerden, zag wy
een bedelmunnik op een wagen rondsiden by
de bieren, om hun wat naar syn klooste af te
vragen; - ras is hier de schraantelose lichteid
nog altoos tot last van een nyderen landman.

Te Schwechat hebben wy middagmaal ge-
den. Het is een zeer fraai marktstelt, waar wy
levendigheid en doortocht is. Der meet te min-
syn de hebergen onbeschryfelyk marig, de
herbergen, lamp en het eten slecht. Dit is ergo,
dan in eenig land waar ik het wy toe gecien
heb, in gelyke omstandigheden. In de eetsaal
syn dubbelde vangsters, waar vanden de benteeste
minner kunnen, opengemaakt worden; men
kan zich voorstellen, welke lucht in zulke ves-
tellen is.

Het het einde van den dag kwam wy in

Perrol 235. 125. 366.

Wenen van, waar men dit maal onze koffers
ongepend liet binnenkomen.

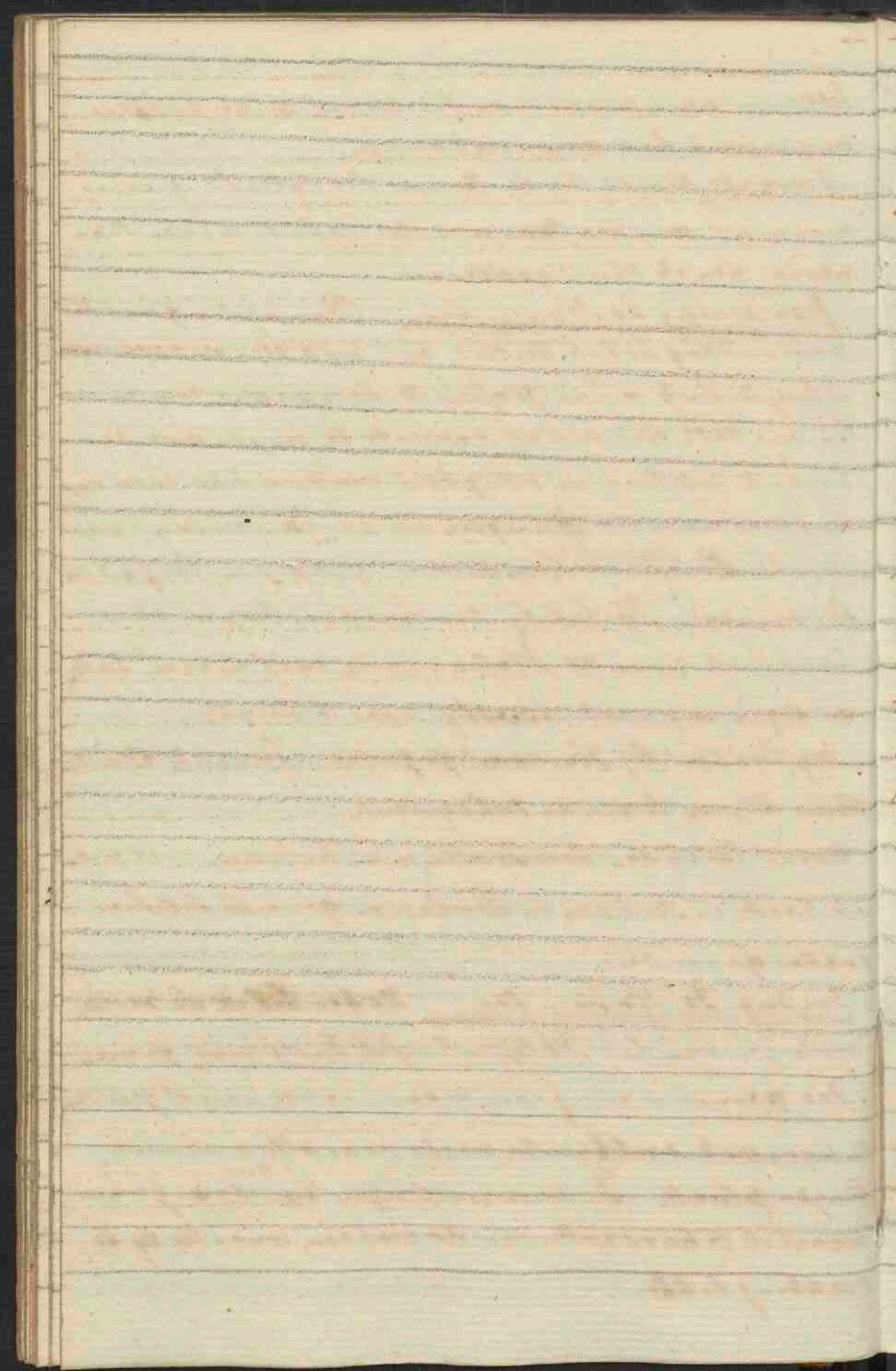
Avonds kwam ik by de Heeren Schuylenberg eenige
nummers van het Journal des Debats te lezen, waer
verder dan de thout gebleven.

Donderdag 20 November. Byna den ganschen
voormiddag heb ik besteed, om met den ontfangen heer
Schuylenberg onze papieren te bespreken, tenzamen
ten ons toe, dit maal even als te voren, om de
vriendeljkheid en vlijghheid waarmede men ons
voornamelijk aan de Hongaarsche „Cassaleij“, al
aan de Paleis behandeld en geholpen heeft, te
bespreken. Ik heb by den boekwinkelaar een
handboek naar de Italiaansche reis te lezen, te
en begin my reeds ernstig naar te lezen.

By hebben by Farcen gegeten. Avonds kwam ik
thuis byznen lezer en schoone.

Heden heb ik den heer Tratti, uit Milaan, met wie
ik reeds in Saksen en Bohemen gesproken heb hier
verder gesproken.

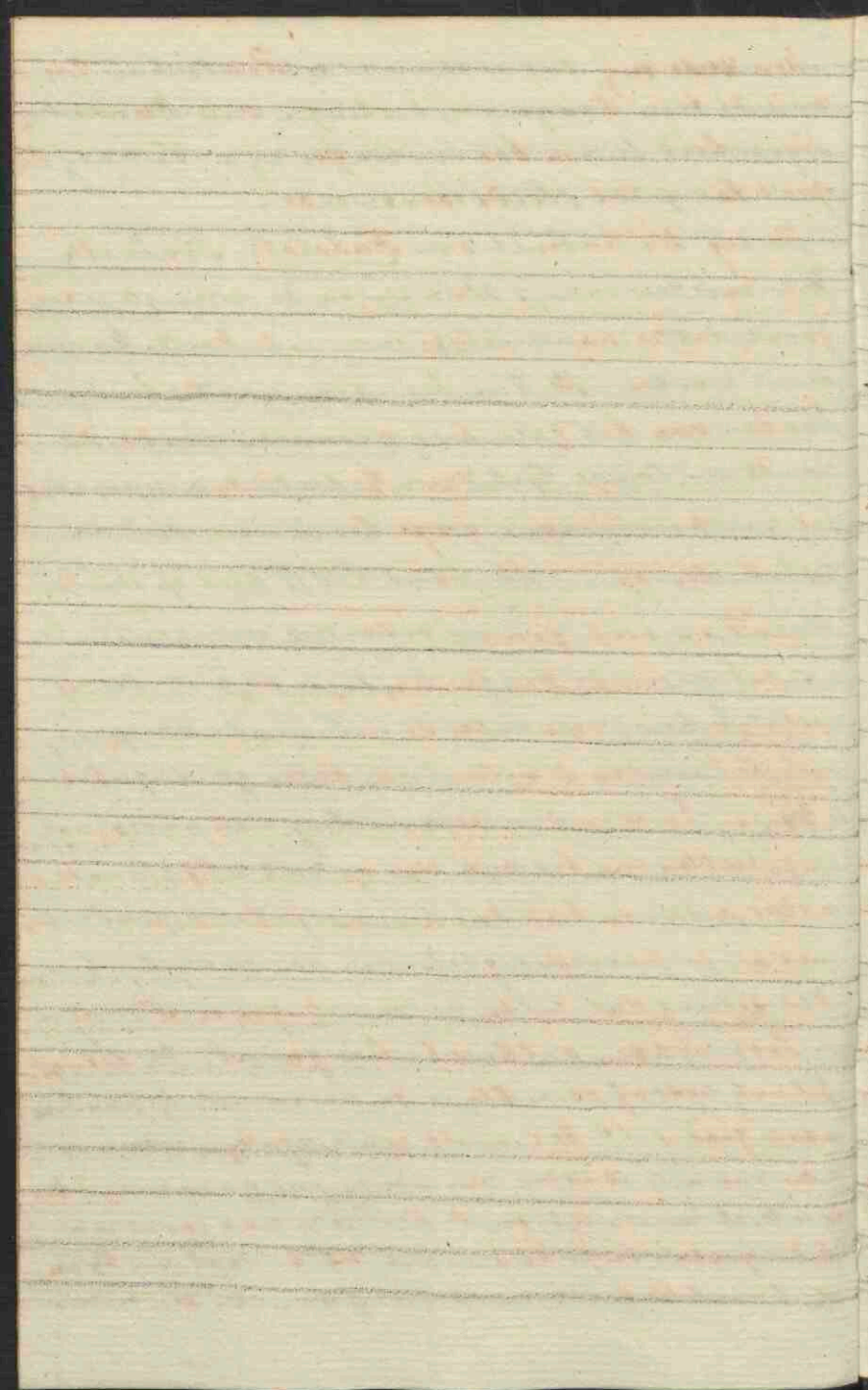
Vrijdag 21 November. Heden heb ik de versam-
elingen van het Polytechnisch Instituut gezien.
Het gebouw is zeer fraai maar nog niet voltooid
te zijn, ook ontbreekt reeds naar alle versam-
lingen plaats. De versamelingen zijn voornamelijk
naast de gehoorzalen van de rector, waar toe by de
trekking hebben.

Men zeide mij dat er thans in de Realschule 200
en in de twee hoozige afdelingen van Handel &
Nijverheid 1000 leerlingen zijn. Tot zag toe
gaat het getal steeds toenemende.

Ik zag het kabinet van Fabrieks Producten
Hier zijn zeer goede stukken en de menigte is zoo
groot, dat ze naar wils men in de kisten kunnen
breken worden. Ik kan hier geen aantekening
handen van het geen hier gevonden wordt, die
zand een lange lijst zijn. Gedachtelyk, vaneenlyc
het merkwaardigste geeft hier een uitte deel. All
gehoor ik op. Ik vond het te veel op een ge-
stapeld en niet genog ordelyc voorzietelc. Een
aantal verscande producten, zeyentlyc slecht tot
veezlyc hier, zijn ook de inlandische vee spien,
ook behaonden de inlandische betes gesamzodike
te zijn. Er is in deze verzameling niet nationaal,
de gesceeten van het ryk zijn op zich zelf stevande
nates, en men kan dus hurre fabrieksproducten
niet als de voortbrangste van een velle denhouing.
Het belang, dat zulke verzamelingen in Praeger
in Pest maken, antbaecht hier gansch. Ik betragt
fel ook zeer of eene blyvende verzameling van die
aart goed is. 1° Het wordt een magazyn wanneer
men van alle soorten van waren vol aanneemt. 2° Het
is interst moezlyc om te beschipen wat soort een
belangryker heeft dan andere, welk staal een byron
de karakter basit, welk niet; wanneer een mens

in de plaats van een ander of van een ander,
moet worden opgenomen. De meeste waxen, hoe
wel met zorg bereid, verliezen hunne kleuren,
of kunnen glanz, inzwamen, men ze lang bewaart.
Welligt was het om deze redenen beter wate ten toon
stellingen te hebben, maar de waxen voor een korten tyd
aan het publiek ter bezigtiging worden gezegen, en
dan verkocht.

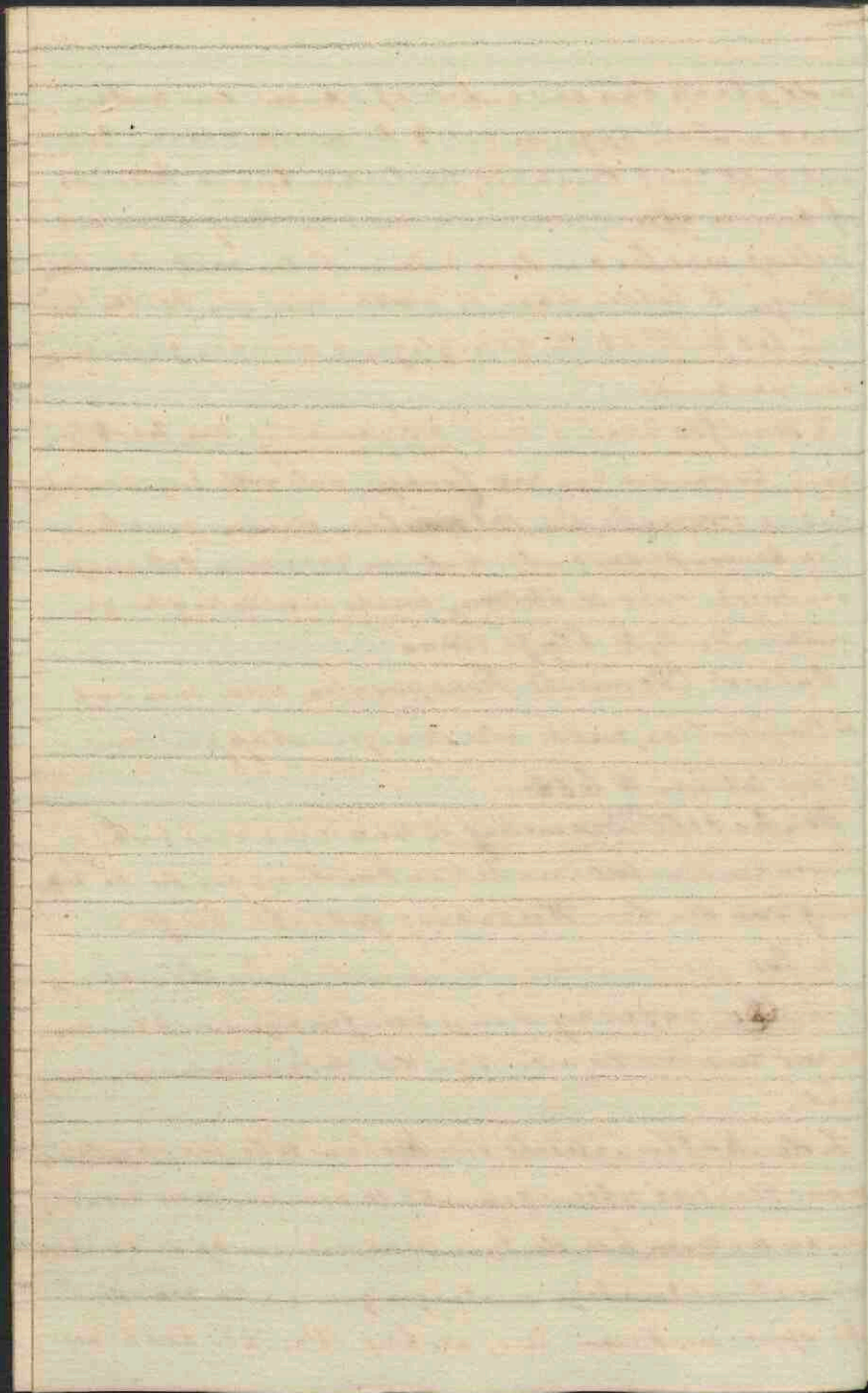
In derzelfde zaal is eene verzameling van Werkstukken,
ganz, her andere typ. van fougay, ook veel Engelische,
andere vroeinde die tot modellen dienen moeten.
My bewonderde, anders anderen zeer eene schone af
om wook vast te stellen, welke in alle richtingen
aaneinanderlyk blyft staan.

Onder de Chemische Praeparaten meer men ont
Sillaraballen, welke alle de eigenschappen van
groote schenen te hebben.

De Modelle^{ver} verzameling is nog niet zeer ryk, en
waren een aantal modellen van bouwen die de rege
ring van den heer Wiebeking gekocht heeft.

In het Natuurkundig en in het Mathematisch
kabinet zag men enige zeer fougay werkingen,
maar zeer volkomen typ. die verzamelingen zag
niet.

In de mathematische en mechanische werkplaats,
was zeer net zcheen gemeent. te worden, maar men ont
onder anderen, hoe de tyne verdelingen op de erker,
naar sterrekundige werkingen gemaakt worden.
De opperwerkman hier, het Reichenbach ver

boven Dulland en de andere Engelenke overtreng
makers; hy had zelf by hen gonscht, zoudt by en
kan den van eigen waarneming spreken. Ik weet
niet welk deel de vaderlandelijke van dit ont-
deel kan hebben.

Ik heb met de heeren Frothe en Schuylenburg by Fa-
reau gezeten.

Laurens heeft de heer Perroux met gaintrodiceen
op een concert dat me kelykrah plaats heeft by
den heer Duvivier. Ik vond er goed gezelschap
en er werd zeer lief gezongen. Hadde hand den
ik nog eens visite maken by de Graafin Ruf-
fendorf; ik vond er onder anderen den heer ^{Pico} Ober-
ster Justitiepäsident, van kelm, met wien ik
wat over de Oostenryksche wetgeving gespraak
heb.

Zaterdag 22 November. Met den heer Frothe
bezoek de verzameling van anatomische en patholo-
gische waarnemingen van was, in de Medicinisck-
chirurgische Akademie merien zien. Een vrij
naamkenryk berigt van deze Akademie is in
Petrol. I 322 te vinden. Ik kon niet genoegde
kunst bewonderen waarmede de deelen van
het menschelyk ligchaam in was zyn nege-
maakt. Voor het ondersuys maekten zy instee-
kend natvig zyn. Zy hebben eenig voorbeeld zelf
boven de natuurlijke preparaten, dewyl zy
de deelen voorstellen zos als zy in den levende
mensch aanwezig zyn, terwyl de andere

Pearl 1395.

nochtwendig ver van den Staat van het leed
ligchaam afwyken, en dovensden doorzaans
mag veel van de natuurslyke gedaante verbiyzen
dare de inspruiting of andere bereiding. Men
heeft my gezegd, dat nergens, ^{niet} in Florence,
eene zoo volkomene verzameling bestaat.

Wy hebben vervolgens alle de wallen omge-
wandeld.

Saamtdaags heb ik boudschappen gekaam, vervol-
gens verhuisd gemaakt by den heer Hofrath van
Hammur en by den heer Prof Jacquin.

In het Burg-theater heb ik Donna Diana
oder Stolz und Liebe zien spelen. Voor het
eerst zag ik heden den Keizerin het Theater, de
minste burger kon niet een wandiger gekleed zyn.

Zondag 23 November. Dieren morgen ben ik
thuis gekomen om te schryven en na te leren. Ver-
volgens heb ik met de heeren Schuylenburg, Fra-
tien Nicwirth eene groote wandeling in den
Prater gemaakt, waar veel menschen waren.

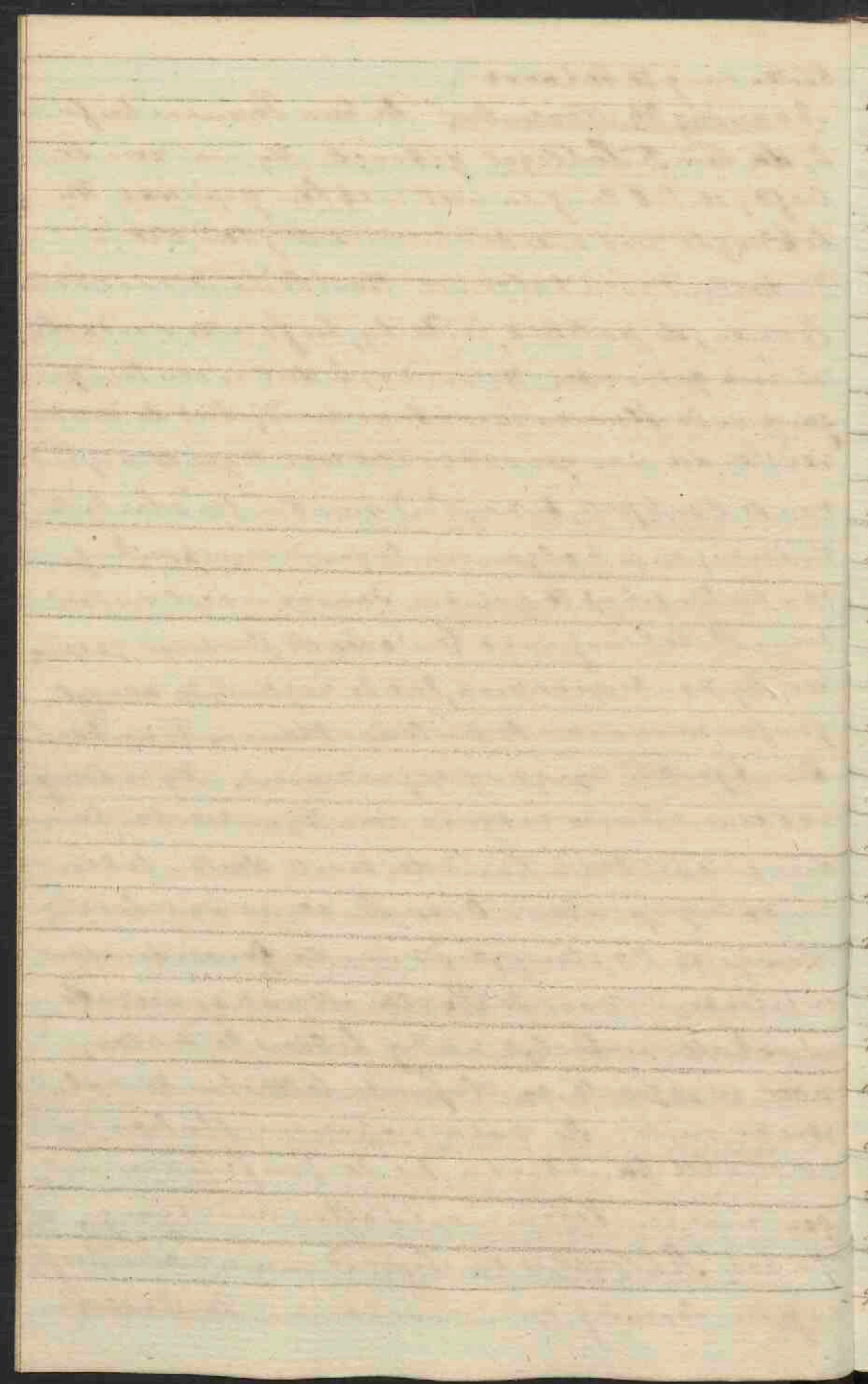
Wy hebben saam gegeten by Tancaw. In het
Burgtheater zagen wy König Yngurd spelen.
Wy dronken na het Theater thee by de heeren
Schuylenburg, en gingen vervolgens saam naar
de Redoute, waar bal ma'squé was. Do zalen
zyn zeer mooi, maar het gezelschap was niet zoo tal-
ryk noch zoo uitgeroekt als men het zoude kun-
nen menschen. Weinig mannik waren gemaskeerd,
en de gemaskeerde vrouwen zehenen niet tot de,

De inrichtingen van 't Hooger onderwijs sijn nog zeer
gelyk aan de Scholen der Jesuiten: men heeft nog de
afdeelingen in Grammatica, Rhetorica, Poësie en Phi-
losophia. Men onderwyft het Latyn omslagtig als taal,
maer van de litteratuur leert men niets. Het Grieksch
wordt gansik verwaarloosd. De Hr. S. meende dat
men wat dan staet van het onderwijs het noeft, de
Oostenrypische Keuzg Scholen meer meer met die
van Cambridge en en Oxfard, dan met de Duitische
vergelijken kon.

besten rang te behaaren.

Maandag 24 November. De heer Perrons heeft
by de heer F. Schlegel gebracht. Hy was zeer be-
leefd; ik heb lang en veel met hem gesproken. Hy
beklaagde zich over de onverschilligheid, die in
Duitschland en in t'algemeen thans bestond naar de
Letteren; de politiek, reide hy, heeft alle aandacht
tot zich getrokken. Hy vond ook dat er een terug-
gang in de Studien was, hoewel werdig dat de maat-
regelen, die men genomen hadt was tegen de vryheid
van de Drukpers, de vryheid van Buiten's Land, te
Nederen, en in t'algemeen tegen de verspreiding
van wetenschap te nemen, daaraan veel na deel
doen. Ik heb lang met hem over de Censuur gespro-
ken, hy vond naar zich, dat de regterlyke versol-
gingen, waaraan de auteurs thans in Frankryk
blijt gesteld zyn, nog erger waren. Hy is bezig
met eene nieuwe uitgave van zyne werken, daar
over en over den inhoud der eerste deelen hebben
wy ook gesproken. Over de Staat van het on-
derrigt in Oostenryk: voor de Geneeskunde
int'zekerend, voor de Rechten alleen zoo veel als
advokaten int'zelyk nodig hebben te weten,
voor wyzgerste en classieke letterkunde val-
strekt niets. De voorgeschrevene Studien en
de slechte handboeken, die de Professoren val-
gen moeten belemmeren allen voortgang.
De heer Schlegel is een bejaard man, maar heeft
nog een lewendig, open voorkomen. Ik merkte

in zijn Huis een nestrek een knielbankje naar een
crucifix en een madonna beeld op. -

Van de Oostenryksche regering, reeds by my nag, ^{was}
dese veel minder eene regering van knuisten was,
dan van Collegies van ambtenaren; alleen de herten
landste zake ontgerandea, waerop weinig anderen
dan de knuisten invloed hebben, de Keer van Gent wel
lige nagten meeter maar toch ondergeordenden in
plac. By dese collegies wordt alles langzaam,
omsluytig maar regelmatig behandeld. De leden
zijn voorgeant mannen van bekwaamheid, die
veel gewerke hebben, en meer daerdoor dan door
gebruute af beherwing of klimment, men vint
byna zo veel huage ambtenaren uit den burger
stand als uit den adel. De Keiser komt zeer zelden
met zyne magt in de handelingen deser ambtenaren tuf
ken beide, zoo als Joseph II. zo weinig suldig deed.
Keerders blyven unde misbruyken onoveranderlyk
zoort te waken warden, wel sulcume ingaard,
maar hoe dvas wordt, ook het nadeel van volke
mene willekent vermind. Ik re. de dat in een
land, waar geen volkverstegegenwoordiging is, en
waar niet vry gesproken en geschreuen mag warken,
de misbruyken niet niet beherd worden aon
den Keiser, en zelfs niet aon de huage ambtenaren,
te minder andat de handelingen der ambtenaren
zoo wel in de justitie als administratie doorgeant
geheim waren, en dus maar door twaenigen gheend

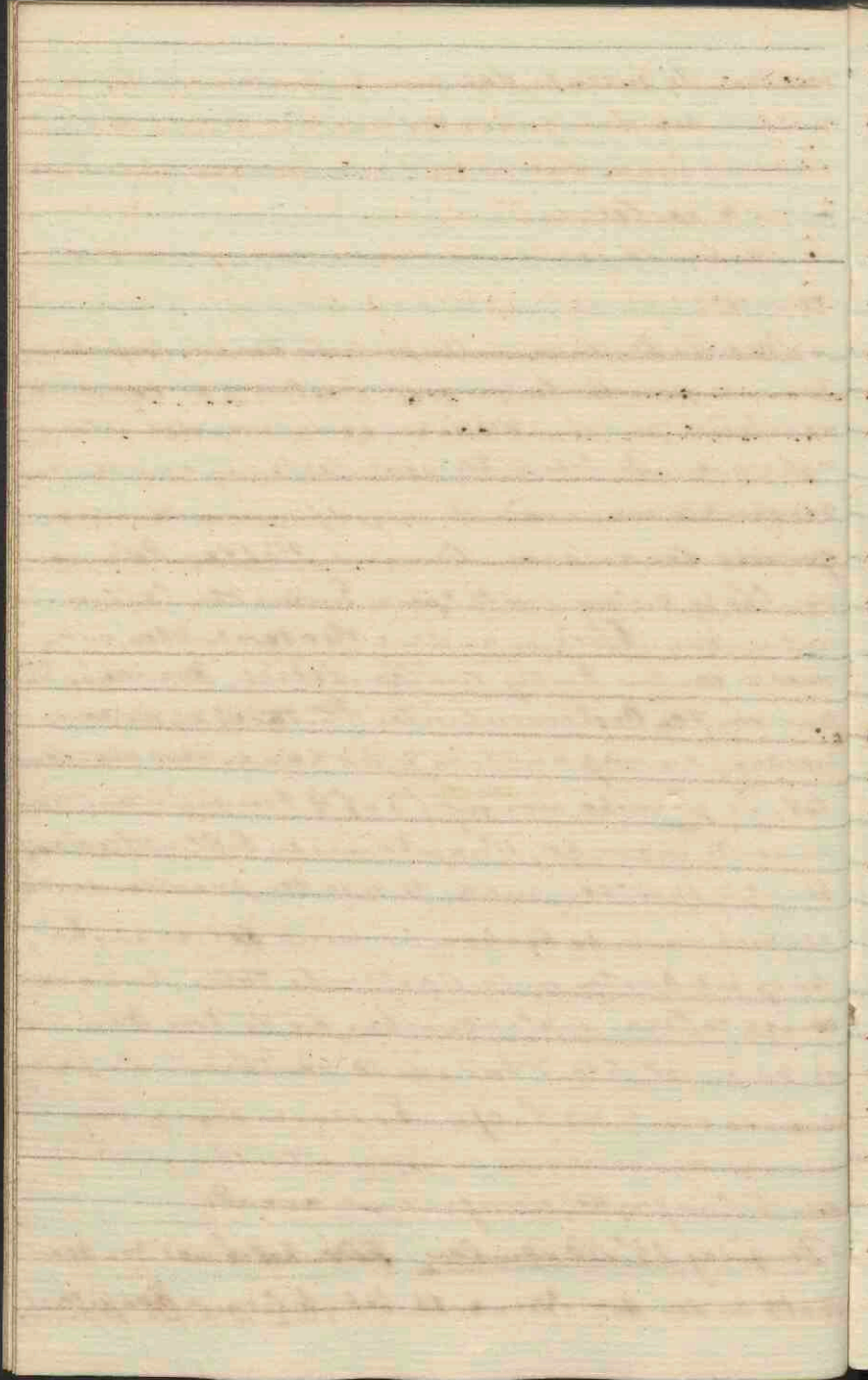
Pernt 324.

werden. My succede, dat niet tegenstaande die de
misbraken doorgaans tot aan den keiser bekend
werden, maar dat er heldzaam magelykheid was
om ze te verhelpen.

Ik ben den vorderen woensdag meest thuis
gewest.

Savonds ben ik op een theeparty by den heer Hofrath van
Hammer geweest. En was groot gezelschap, en daaronder
verschiden personen, die in een of ander opzigt belang
opzwaren. De heer v. Hammer heeft my omd eenige
voorgesteld, waarmede ik meer of min in kennis en
gesprek den gezachten Caroline Pichler, Helmine
von Chery, auteur van de opera Eufrasia, Callin,
auteur van Espe en andere theaterstukken, en op
maeder van den Hertog van Rerikstadt, Hornmayer, au-
teur van de Oesterreichischen Philarch en andere
werken; en nog anderen wier namen ik vergeten
heb. De gezinske woning (3 of 4 kamers) was van
de party ingezigt, slaapkamers en bibliotheek ook
eenige speelden, maar de meeste prattlen en ra-
gensch om in de boeken, die meest betrekking had-
den op het Oosten en de Oosterseke talen. Er waren
eenige zeldsamen plaatwerken, die de heer Hammer
de vriendelghandheid om te vertonen. De party
durede van 7 tot half 11. Er waren eenige zeer
mooie vrouwen en meisjes, alles saam was een
een belangryke, aangename avond.

Dinsdag 25 November. Heden heb ik met den heer
Trotte en den heer Grenierth het Militair Hospitaal

twereu zien. Er waren thans maar twee zieken. Het is
op 1200 aangelegd, en kan de raad 2000 bezatten.

De zieken liggen op kribben met stroo, een penning,
2 lakens en een vallende hem. Teyg ken vanderden
de reinheit en goede order die oorsaal bezette.

Eene afronderlyke afpoceling, Stoekhaus genaamt,
is voor zieken die maanzinnig worden, die tegen
de order van het huis gehandeld hebben of die
van misdaden beschuldigd zyn; zy zyn hier opgesloten.
Er waren ganseke zalen vol auzenbranken.

Officieren waren er thans geheel geene, haer
pauze ook zalen aanmerzig zyn. Schiltoone aron-
men worden ook opgenomen.

De lucht was in de zalen niet zoo rein als wy betoon-
macht hadden, want zindelyk was het intickend;
elke zieke de kaart dezelyk, sekaone laken. Het is
door verrennen om de ^{per}vingelstokkamers open te zellen. Ook
zyn in de gebouwen in Duitschland niet de goede
inrichtingen, welke men oorsaal in Engeland vindt,
om de beoentzen zonder denzen nente te maken.

Wij zagande kenkens juist taen het eten uitgege-
ven werd, en konden niet gelyc de zindelykheid
en order bewandereu; het eten was zeer goed. Royal
matry werd, na gens de beetslysten in kinne kam-
men het eten naar elken zieke geshiepty dese kam-
men stonden in grante houten bakken, waaraan
eene dekiel werd gelegd en zoo werd alle, naar de
andereheidene verpactke, gedragen. Men de-
rende het eten op furnuieren die van andere in met

Perril 1188

hant gestaakt worden, en waaraan de rest onder
den grond geleid was. Een grante laefstet werd
met stroom gekoude, maar werd nu niet gebruikt
om het kleine aantal der zieken.

Det Hospitaal staat in betrekking met de physi-
kische academie, waar ik de preparaten in
was gezien heb. Men heeft mij gezegd, dat in alle
ziekenhuizen practicaanten hier academie tegen-
woordig zijn, en dat zelfs alle de medicijnen door
de practicaanten aan de zieken moesten toegeleid
worden.

Wij zijn vervolgens het algemeen burgerlyk zie-
kenhuis meen zien. Hieraan is een roy naamsken-
ning berigt in Perzyl S 209, waartoe ik mij verwijze.
Er waren hier thans ongeveer 1500 personen, waar
onder 110 kinderen waren.

Hier wordt van megen de Huzar school het practi-
sche onderwijs gegeven, de klinische zalen zijn uit-
steekend goed. Wij wanden in dit Gasthuis nog
meer zindelijkheid, en evenwel onder al in het mi-
litaire.

Het Vandelingshuis hebben wij ook gezien. Er wa-
ren thans 98 kinderen in het huis en 11,000 op het land
in de kast; 72 minuten in het huis. De moeders wier
kinderen in het huis blijven, moeten gedurende twee
maanden hun eigen kind met nog een anderen van-
deling nazien. Het berigt van Perzyl komt roy naams-
kenning overeen met hetgeen ik in het huis vernomen
heb; alleen heeft men mij gezegd, dat het kostgeld op
het land verhoogd is, om de goede behandeling te

In de nabijheid is ook het Gebärfhaus, waarin geen
vreesdalingen worden toegelaten. De innigste daarvan
wordt my na aankomst opgegeven in Paarl 188. De
meeste minnet, die my in het vandelingshuis zagen want
mit des Gebärfhaus en hadden ook haar eigen kind kon men
eene vandelingshuis zagen.

Aan den weg naar Dornbach zal in het volgend
jaar eene groote Irrenheilungsaustalt ge-
bouwd worden. De naam alleen doet reeds wat beter
verwachten dan de Narrenthurm.

beraanderen; Thans wordt het ual voor de eerste
2 jaren 10 gulden, 3 en de tweede, van 2 tot 4
jaar, 8 gulden, van 4 tot 6 jaar, 7 gulden enz. het
minste is thans 4 gulden mint, het meeste is
thans 5 gulden in de maand. Er is altyd veel vraag
om de kinderen tegen die naarwardente Maage, heb-
ben. De sterfte is niet grooter dan die van andere
kinderen; onder anderen is goed daarvoor, dat een
soort, by welke een kind gestorven is, gewoonlyk
niet ligt weder an een kindereu ontvragt. Voor
die kinderen wordt op verschillende wyzen, gen.
20, 90, 61 zyn er, altyd van in het succeskint.

Men neemt de kinderen aan tot den anderden
van 10 jaren, en op zeer verschillende voorwaar-
den; ook zelfs sommige uit Bakeme en Kungu-
nye; maar nimmer neemt men anders dan
onechte.

In het huis zelf blyvende kinderen niet lang,
dour is egentlyk maar plaats voor 144.

Ik heb er van af gezien om ook het Dalhuis,
Hannenthurm, te besaeken, daar men toostont
dat de inrigting niet zeer goed is, en een ander
gebouw staat opgerigt te worden. Het getal
der zinnelosen bedraagt thans 400; dese zyn
allen die men uer goefs bepraefd heeft te genezen.
Ik ben heden den Hoftand meester Vergani
over myn gebit wesen raad plegen.

het myne kennissen heb ik by Farcen gezeten.
Savands heb ik thans gelezen en geschuened.

Waedag 26 November. Dese morgen
heb ik den heer Frattl besaekt, waar ik den heer

Wegmeister 2.101.

Gestreekt; vervolgens heb ik den heer van de
Heike een berack gemaakt. Ik heb de metbla-
ken en nog andere stukken over vertooyf woor-
kopen. Eene visite gemaakt aan den heer
Gerritsma de Sonleuthner (Grade. 1133. 2411ak)
hy was by my geweest, om my naar de Holland-
sche Litteratuur te vragen, waar hy zich eenigzins
heeft bezig gehouden: hy heeft, reeds voor ver-
scheidene jaren Bellamy overzetat in het Wag-
duitoch.

Ik heb gezeten by den heer Jaquin, waar goed
gereukhap was; - eene visite gemaakt by
heer van d'Orange; - deren avond benick
met den heer Fratte in het Burg Theater ge-
neest, waar gespeeld werd. In menigt tichien
Alles, eene zeer middelmatige komedie van
Katschue.

Donderdag 27 November. Dieren morgen heb
ik het een en ander over Cortansyfe waaglesen en
aangeleekend; myne laatste merksaamheden in
tweenen brenz ik ten einde en maak my naar t ver-
troef ganeed. het de Heere Schuyfamburg heb ik
eene wandeling in den Practer gemaekt. gezeten
by den heer Von Speew. - In het Burgtheater was
de tweede reis König Lear van spelen.

Vrijdag 28 November. My zyn met den heer Persoon
gewest in de Akademie der bildenden Künsten, om
een anamorse Mant beeld van den heer Director
Caucig te zien, het stelt was Bellerophon, die

He was as ready as the rest of the general.

het minister velt. Ik wil geloven dat er vaas de ten-
nessaal te hoven in de beeld ing. maatschappij het niet
niet indrukt gemaakt. Het onderwerp geldt niet
naar dat den voorstelling van Theseus door Canova
en is waarschijnlijk eenigzins daarvan gevolgd. Het
beeld van Belleroophon is evenwel niet van de uitdru-
king van kracht en majestait die Theseus heeft. En
is niet in wat een hoogte dan menscheleke moren. no-
raad. Het is naar de uitwerking ongemint dat het
onderwerp niet gemint in het marmer leest
voorstellen, de Canova maomede het minister ge-
meld wordt moet men niet et by denken.

Vervolgens ben ik naar de tweede maal in het
Kabinet van Ondheden geweest, de heer Jotti en
de heer Scherwagde waren ook. De Turkopkegen die
den Hoz der Akenienters naar de Andranen naar
stelt, — een Europe, — een hartbeeld van Cicero, dat
men tot nog toe naar Paspasium gebonden heeft,
bevelen my het meest onder de oude beeldenspreken
van het kabinet niet verpist. My smekten op twee
bustbeelden van Julia Domna, naar van het
hoofdezet de was. Dit werd door de beeldhou-
wers was gebaan, om te hoven de made veranderen,
de ook het bustbeelden een ander kopstel te kunnen
geven. Van de twee rijke met verzameling van mun-
ten en gedenkpenningen honden wy slechts op een
vlakking eenige naomane tien. Ik merkte on-
der de minneste, den penning op welke in hoge
land geplagen is ter gedachten van den laar

Petrol. 194.

sten oorlog. Engeland werd door de Victoria ge-
kroond, en het onschep is: Leipsam Constantia
Europans exemplar. - De Carcan hande-
ken niet genoeg ben anderen: De Apothecare van
Augustus is onderhooflyk maas; - my bevelen ook by,
zander een beeld van Tiberius, en Ptolomaeus met
Arlinse.

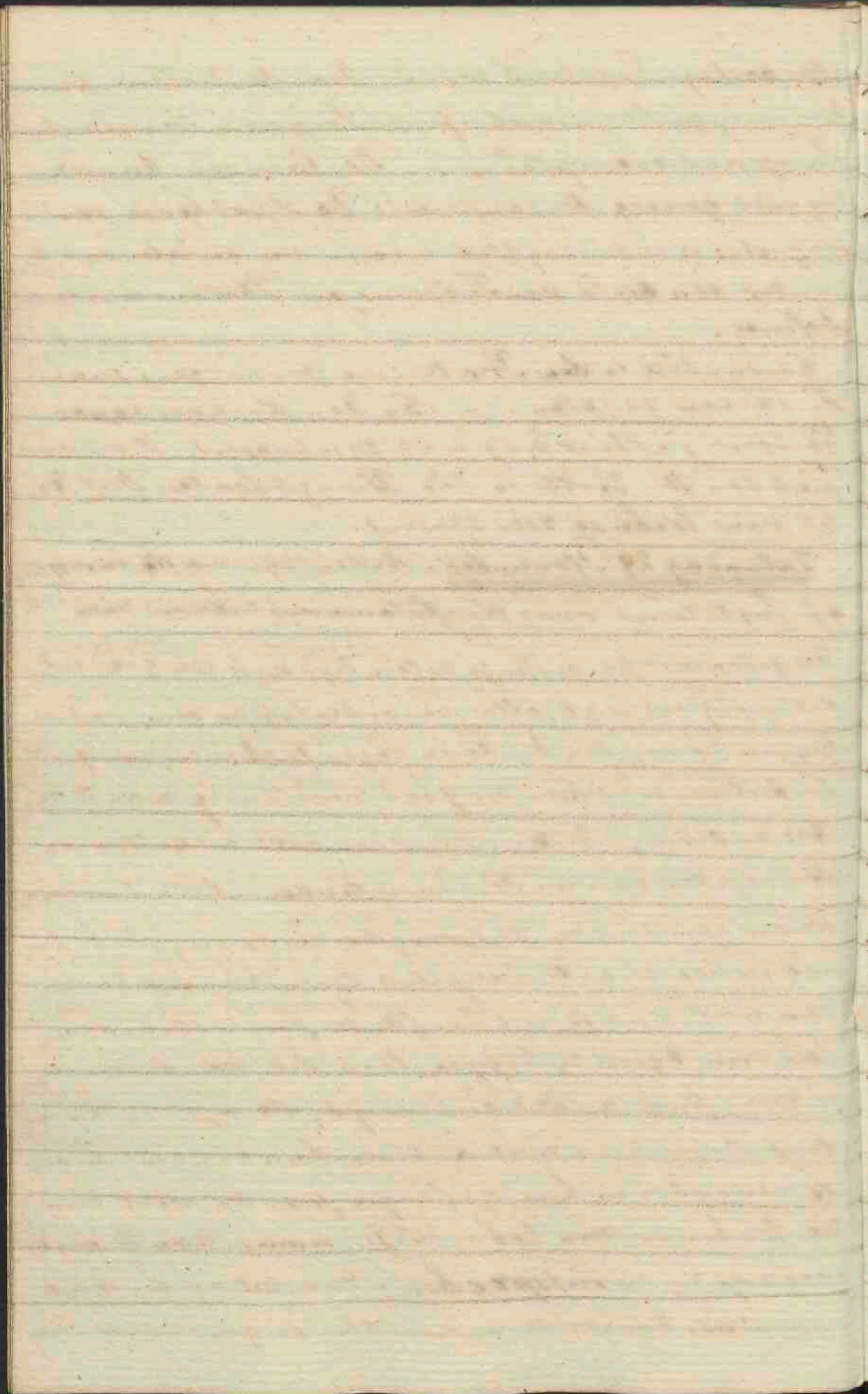
hewandelt in der Praeter, en vervolgen sijn
by Tarcas gezeten. - By den buchverbeper
gemeest; - thui naz wat gankere. I asand
met den H. Frothe in het Burgtheater Dof Ho-
tel van Widung sien speler.

Zaterdag 29 November. Keden sijn my de invogting
of Instituut voor doofstammens waeren sien.

Het gebouw is parantlungs volindigd en is zeer goed en
duelmatig ingerigt, alles was ordentlyk en rein, ook de
spysen die my den kinderen sagen te sienen, zeer goed.
De bestuuder schein een goed verstandig man te sijn.

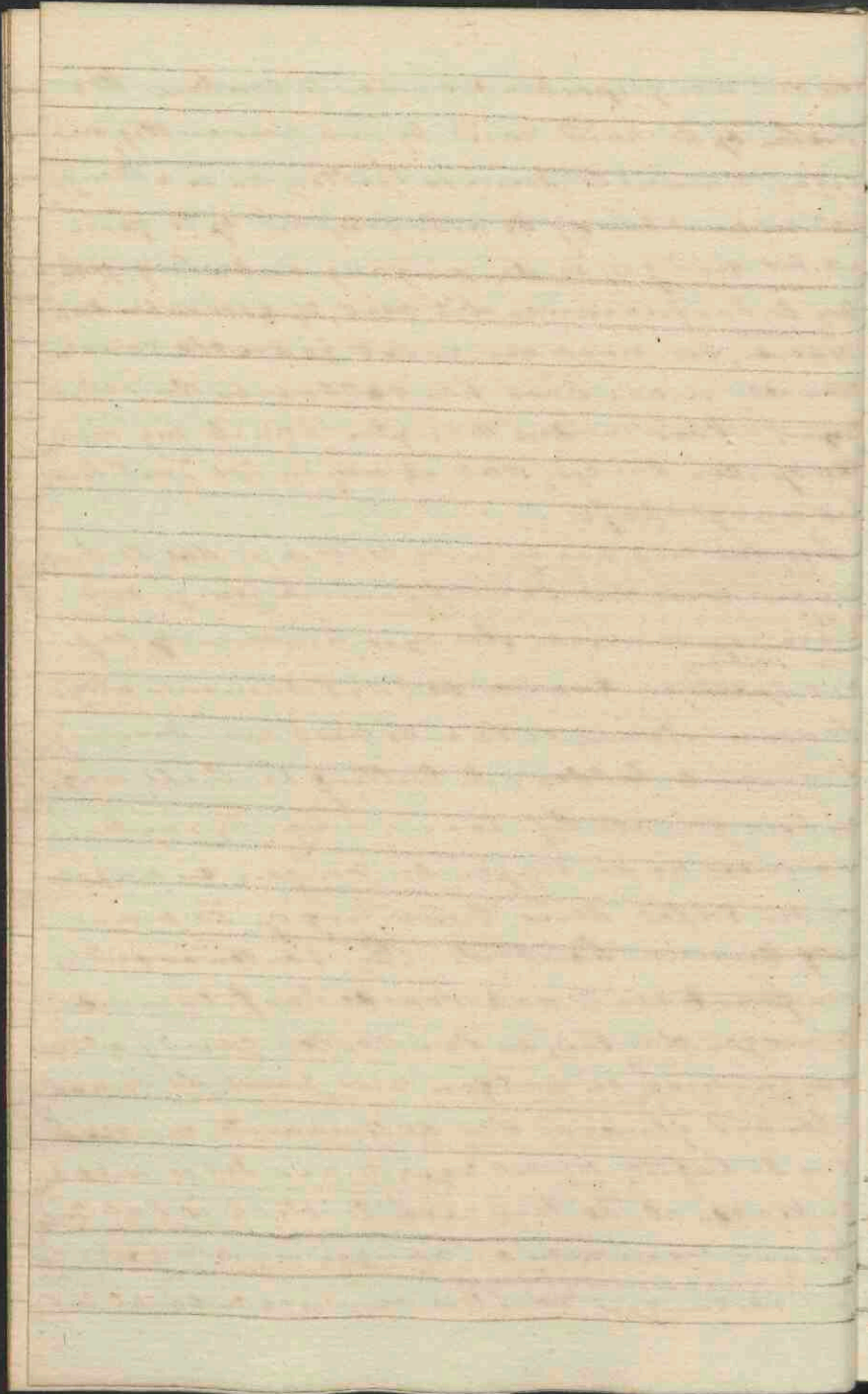
Het onderwijs kwam my naar niet wezenlyk an,
derohenden van andere invogtingen. Alle kinderen
leeren sprekken, en de oprigter seide my, dat, hoe
wel in het maatschappelyk leven kundit valde
van veel nut is, int hoofde der ansestaanden,
leid van tegeen by zeggen, toch dit zeer balangryk
is naar hun ander onderrigt, dermylry deas
dout leeren sien wat andere, hun zeggen, en ook
de wvanden in hun geheugen preter, niet aan
de teekenen van het schryfs, maar aan de wyze
waarop ry te uitspreken, zoodat ry eendeyge
enent al, hoarende menschen te gewoonte bring

gen om mes gesproken waarden te danken. Het
spreken op de hand vand' by ook zeer nuttig om
eigen namen te kunnen spellen, en in a lleege
val naamtekerij de orthographie op te geven,
als dit nodig is; in den afgang anderling gebin
ken de doofstommen dit niet, by gebruiken dan
teekens, die voor een groot gedeelte conve
niant, maar nuur han volkomen duidelyst
zyn. Haer verders marigten kan ik my verla
ten op een boekje, dat ik my in het Instituut
kes aangekapt.

Let, dat toet nog op, must tekenen is, dat de om
toe an sende dat de doofstomme, zeer gesteld
wase op musiek. Als zyne kinderen op de pi
ane speelden kwamen de doofstommen altyd
daarom staan, en troude veel aandachtig
daarom te hebben. de Trilling des lucht werke
op hem gansche lichaam, was by vander
wanneer so de toppen des vingers, en nagel,
op een tafel, deus, leener nog op de prane
zelf, kunnen, handen. By vasten arant is
een groot vermaak van de doofstomme,
te mogen danken, en dan verlongen zy altyd
an musiek, en volgen nest juist de maat,
han had gemaend dat de waavite musiek
han de lofite maect zyn, want dit is niet has
zyt klagen als de musiek te stert is, dat bndy
hanne gemuswen an aangeroom stand aet,
en verlongen trachte musiek met veel mel,

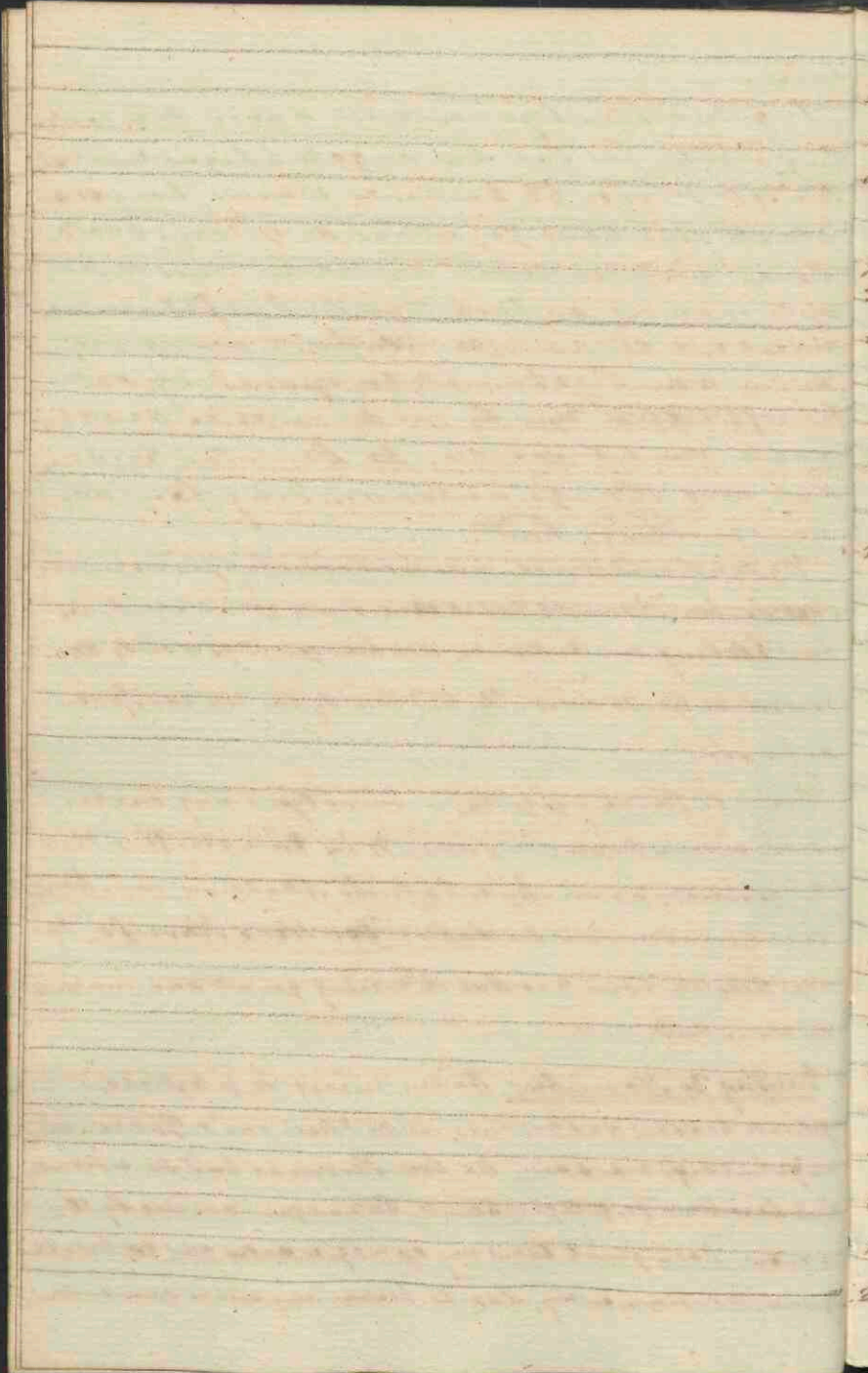
ladie.

Tijl maecten bejammereu, dat in deze inste-
ling inelke het lot des ongelukkezen woort,
lenigt, slechts 50 kinderen waren, haermet
plaats was naar 70, maar de geldmiddelen,
lieten niet toe meer kinderen, naar niet
op te nemen, en teek syn de doofstovende
meest uit de armste klaffen; want was
syn van lyghamelijke opvoeding, en
schuiftzichte syn by ver de meeste doork-
zaak van dit gebrek. De Directeur zeede,
dat een lange onderzending hem daar
van overtuigt had.

Wij syn veraalgen een aantal boodschappen merende-
mat den heer Nicimoth heb ik een visite gemaekt by den
heer Boeling, een Hollander, die hier gestigt is, en by de
keizerlyke Gardedienst. He had hem by den heer van Spaen
ontmaekt

Heer by Tancand gezeten; — vervolgens myn baken
en: twee koppen; — s'waards in Kärntner Theat
ten gineest, was een Musikalische Akademie van kofje
loos was, enderwaer het ballet Der Neue Narciss. He
was zeer verhoud, zoo dat he wienig genot van musice
endans had.

Zondag 30 November: Heben moest de plegtigheid
pluats hebben, dat zes viennese ridders van 1 Gulden vlie-
ingehoudigd waeren. De heer Persons had de vrien-
lykheid ons de gelegenheid te bezorgen om die by te
wanen. Doch juist toen my op weg waeren om er haente
gaen, vernamen wy, dat de keiser ongesteld geworden

en het feest afgezege was. Wy zyn ten by den heer Per-
sons gebleven en hebben platen en kleinadvies ^{boekjes}
die hy uit Italië heeft medegebracht.

Vervolgens heb ik met den heer Nieuwits een bezoek
gemaakt by den heer Gouverneur, Kapelmeester des kon-
incs, van wien de con. bescifint Holland had medege-
bragt; en by Mre Pellegrini, welke gouvernante ge-
weest is by de Prinses Nieuwits, en thans in dezelfde
voedzaamheid is by de prinses Liechowskij, zy kwam
my naar een geentige intarsiefont te wraus te zyn.

Als gewaonlyke, hebben my waantgegeeten by Far-
neau. Deze bygehoornsten zyn altyd zeer kwalijk, het ont-
breekt ons nooit aangesprek, en my zyn alle verhouding
ons dagelyke naar weder te vinden. Ik zal, als dit, by
myn vertrek van Uleenen op handt, my weder zeer een-
zaam gaven.

De heer Persaans heeft my hebben namiddag voorgestelt
aan de gravin Colloredo, geboren Wildenstein, wel-
ke my eene aandoening naar Grätt zal bezorgen.
Zy is eene lieve beschaafde vrouw, haar man is de
Raad der Ministres, en was korten tye de eerste
porter van het ryk, maar zyn gebruik aan alle toe-
passing, en ^{zyne} ongebandene levenswyse hebben hem gelyk
verwaerd, en zyn fortuin vernieuet. Hy leeft als een
ruys op het land, terwyl zyne vrouw met zeer besprek-
te inkomsten in die stad leeft en zich enkel bezig
houdt met de opvoeding van haar kinderen. Het schijnt
my uit alles wat ik hoor, toe, dat de lieerlyke leering

In vroeger tijt hadden de groote families welcke zich
hant aangegeld leuen, in schulden gestoken hadde,
een middel do t sul gaotendeels versallen is, om
hunne bezittingen mede te haestellen. Hy verke-
gen namelijk, dat een mit hem huis tot een hooge
geestelyke waardighede verheuen werd, die vorste-
lyke rang en inkomsten aanbragt, zoo is de familie
Staden en die van Schönborn en hunne rykdom,
men herheld, de eerste door het kenabidam van
Fris de tweede door dat van heints. Het ma-
faat der familie Calanedo is zeer vermeerderd
door een bisschop van Salzburg, die zich, zeggende,
ypelykheden veroorloofde heeft, maar zyne familie
daardoor groot gemaakt. Thant zyn alle-
nag de geestelyke waardigheden in de Oostenry-
sche staten, die sommige outschelyke inkom-
sten aanbragen, zoo als het aatsbidam van
Meenay dat van Alouits, het primaat van Han-
gange enz.

109
toys, de geldenspilling, en de onthoutheid van alle
kruindigheden, by den kroon adal en bagrypelyk al
gemeens. De meesten hebben niet tegenstaande
hunne verbaarnde inkomsten, vele schulden;
komen daer onder Curatelen om die af te betalen,
en leenen af in Italië af op hunne landgoederen, af
zelfs in Lucca, vander overeenkomstig hunnen
rang en rykdom, waan den Staat, en waar het geres
schappelyk nocker een belangryke plaats te behouden,
slecht een twintige ontvingen groote partyen in
den winter; de paleisen syn ledig of half bewoond.
Van de Hongaarsche Magnaaten alleen syn er
thans 40 onder Curatelen. De ongeschondenheid dezer
edelen neemt hier een veel groter karakter dan al,
ders. Het is meening de gewoonte, dat zulke jonge edel
beden in goed gereschap komen, vele onkosten
maken, om te schitteren, en op die wyse zoogenaande
hunnere fortunes zoeken. Zy zyn al buiten op de
jagt, leeren meening in de masels, gaan byna niet om
met vrouwen, en minzigen van hunnen stand; — Welk
al is het knus te loutig, de frase l'armonie en verkie
zen zy abster l'amour tout fait; en hier aan best
den zy angelosflyke sommen. De Prins Esterhazy
S. V. een der rykste edelen van Hongarye, wiens in
komsten op meer dan vyf milliaene, 1000000 (2½ Mil)
laanen, halfondryf geschat wordt, is reeds meermalen
le onder Curatelen gemeest, de laatste reis be

Zoo men my zegt, heeft de jonge Prins Esterházy in Londen eens gedurende een half jaar geene dépêches gezonden en geene tydingen gezonden, hy hield zich eeniglyk bezig met zyne vermaakten. Tinde byt heeft men iemand van de Staats Cancellery gezonden, om tuch te weten waarom uit Londen geene tydingen meer kwamen. Zoo goed zyn de keuzen die men nu af geraaden doet, en zoo brunkbaar is de hooge adel voor belangryke posten. Derelfde gerant ontving van t Gouvernement 100,000 gulden. Ck. - Van zyn vader was even zoo veel, en na twee jaren kwam hy terug met nog een half millioen schulden.

De vorst Schwarzenberg en de vorst Liechtenstein zyn nulstocht de eenige van den grooten adel die geene schulden hebben.

draegen zyne schulden 16 millioen; - by betoog
de toen, na dat zyne curatort het aarbidige
zaddel afgeheeft, nog 240,000 gouden w.
jaarlyks aan generale maatrezen, welke
getal 60 bedraeg. Zoo als gewoonlyk hebben de
maatrezen der groute heeren, doorzacht linnē
begunstigde vrienden, waaraan zy grootendeels
het geld gien, dat zy volue van de edellieks,
die rich ruinenen afhandlysmaken.

Alle zere byronderkekes zyn my zoo heer
kaged, door zeer vernhillende maaten, als zeer
bekende zaken gezegd, dat ik geloof ze al, waer
heden te kunnen aannemen.

Ik heb nog eene visite gemaakt by den heer Jo.
seph Sonnleitner, met wien ik over de Halland,
zke literaturo en mees nog over de wetzering en
inzigtigen in Oosten rypen gesproken heb.

In het Burgtheater heb ik de Jungfrau von
Orleans zien spelen.

Avonds heb ik by de Keeren Schuylenburg thee
gedronken.

Maandag 1 december, en dinsdag 2 december.
Megeni eene kleinē angesteldheid; pijn in mond en keel,
stynen hals en nekhandheid, ben ik bere dage niet uitge-
meest. Ik heb gelezen en aange teekend over het verleden
en toekomstige myner zinne; ook heb ik veel de vachige
had, van de Keeren Mewirth, Elling, Frattē, Perswang
en twee Schuylenburgen. -

Men Staat zegt van Wien: Cette ville a la réputation de consommer en nourriture plus que toute autre ville d'une population égale, et ce genre de supériorité un peu vulgaire ne lui est pas contesté. Pl. C7.

Men mag hierby toevoegen dat men ook niet onopgemerkt laten, dat het misbruik van sterke dranken in Wenen zeer veel naam is, en, zo ik hoor, meer af dan toenemend. De

Woensdag 3 december tot woensdag 19 december.

Het geen ik voor eene kleine ongesteldheid had
gekonden, is eene ernstige, haemel niet gerag-
lyke, ziekte geworden, bestaande in ontsteking
van mond en keel, en rheumatische kwastien.
De doctoc, de heer Sterner, beval my dadelijk
naar bed te gaan, en volle veertien dagen
heb ik het bed moeten houden. 't Alfs het lina,
en veel spreken was my verboden, van dat
ik dagen van groote beweging heb duurge-
bragt. Ik heb, yder, mag ik van het eero-
lange een op ritten.

Het feest van de ridders van t gouden vlie,
dat zondag 7 dec. heeft plaats gehad, heb ik
niet kunnen bywonen. Woensdag 10 dec.
heb ik, met tegenwoordige regne ziekte moeten
verhuren, om dat myn huwelyc om was: ik
heb myn intrek genomen in de heckerij, de Steed
Londen.

Ik wil nu en dan de bysonderheden, die ik noemen
en die my opmerkelijke voorkomen; ook wat de reys
opmerk, aanteekenen, zander my van eenige orden
te kinde.

Dat de doctoc, yfver, en bysonder de beuwer, veel
waak van de lufel maken, is eene opmerking die
vele reizigers gemaakt hebben. Zoo veel ik heb
kunnen opmerken en aenemden is dit welthame
waar men zegt my, dat dit roosal in het aug
loopt, wanneer in het nuyjaar orden zonne

algemeene drank van het volk is bier, en voor hem,
die het betalen konnen, wijn. Men ontmoet op van
en feestdagen byna nooit dranken volk. Dit en de
zachtzinnige aard van het volk maken, dat men
hier niet het veldraam hoort van die kanten
nigheden, geschikten en die in andere hoofdsteden,
vooral in Londen, zoo gevonden zijn.

Zelfmoorden, zegt men mij, zijn hier zoo talryk,
als in andere hoofdsteden, de bevolking in acht ge-
noemen, en sedert eenige jaren nemen ze zeer toe.

de grootste toelooft van wandelaars in den Prater te
vinden is. In andere Landen verzegenooft men zig
op de wandelingen eenige der frisfchingen te ge-
bruyken; in Itale en Frankryk liefch, in Italeen
thee int; maar hier gaet het ook welk andere
maaltijden in de koffyhuizen aan, eind van
den Prater handlen; die niet ten minften zyn
"Backhändel" gebouwen, kan is niet te vreden,
kan is over het algemeen minder op goed en fyn
eten geteld, dan op veel. De karken in de gewone
koffyhuizen zyn zeer eenvoudig, ende toelooft niet
waer men goed eet, maar waer men grante porten
ontvangt. Op de zindelykheid niet men byna geheel
niet. Het is ongelooflyk, dat in een hoofdstad als
Wenen Slecht 4 of 5 kerken zyn, waer de wyden by
later toelooft zyn, en waer het linnen schoon is; name-
lyk by Tarcow, by Wilman, in de Keizerin, van der
Thuyf en in de stad Londen; in de ^{kerke} de par. de, en in de ge-
waante om de quaten alle, 1 Zondags is het een te vreden
te gauen.

De onredaad in't eten is een fault die, raakt hoer in
de hoogste handlen geheel niet aangemaakt; men
heeft my als wraten met namen gemaekt den
Graaf Stadion, minister van financien, den graaf
Dietrichstein, Gouverneur van de Bank, de Graaf
van Tichy geboren Palfey.

Wagets over de reden der groeten. In andere Landen heeft
hoor gaan nog eenige verbod van den uiterlyken schyn van
naagzaamheid plaats; hier geheel niet. De Keeren van den

De vorst Schwarzvinding heeft van Smiltief een concol
spektra, Koen genaamt. Zoo men algemeen zegt heeft
hy haare van haren man, die ook op het concol spekt,
Lorgokubi, naar de deszelfs guldensilver, zy is
in den vormer keiser of het konstelyk land gold Dora,
buck.

In Ruenen zyn de publike waanen niet zo als in
veel andere groote steden, in daaraan bekende huizen by
een. Zy wonen op haar zelven. Men ziet ze menigen dag
op stoaten en wandelingen, ook in de Theaters, maar niet
sawondsmaatig - ook zyn zy niet onverzgaam gekleed
en spreken niemand aan.

⁴ Over de Ceremonieën in de der Keizers.

De Prins Lichtenstein is een van de zeer uitingen,
die wys op zaken stelt. Schoon hy veel leunt, lief,
hebbet van het spel en van paarden is, verneemt
hy zeer zyne uitgestrekte goederen.

Hyken heeft my verhaald dat de familie, om die ra-
ken eenigzmate te behouden, zekeren wackerdaar en ju-
fael genaamt in een arm heeft genomen, en dat dit
een goed overleg is, dewyl men juist zulk een man
moet hebben, and zyn s. gelijken te zangen. Deze
fael is reeds christen en exelmar von Johlson geworden.

edel, die vrouwen kinderen hebben, leeren in hunne paleizen,
en op hunne landgoederen met hunne maîtres, reeders,
openlyk met haar in hunne haat, waar het familiewagen,
op straat, en met hunne bedienden in huizing, nextonen ook
als in den praater; hoewel met hunne maîtres in
de lages van den tehouwburg. De edelste van, als by zyne
vader wil spraken maet, hem van, met eene onrechte wy-
en van onrechte kinderen omringd. Dat de vrouwen
van deze edellieden ook meening redelykheid hebben,
laet zyn raad, vermaaken, en is ook een van alge-
meene bekendheid.

De adelskalkmeester, graaf des Trauttmansdorf, van
van een eersten Oberhofmeester, Prins van T., plaat
veel korte jansen "eigene maîtres in de kerkelyke wyze,
dove den praater en elbert te laten ryden; en de keizer
kreeft schouwvattende hand zyn ongenaagd daanover te
kennen gezegd.

En graaf Furstenberg, die schynbaar zonder entpelling
beft, meening gereent, en zagen niet, in korten
ryttingen, veel bedienden, of dergelyken, blyft op een, niet al-
den al wat by zyn beest op zyn maet te hebben, maar
konvden nog schuldig te zyn, een millien tot tot. die
is voor eenige maken uitgekomen. † Het zyn door
zjans joden die van deze leeren gold voorriette, en
die daarbij schandelyk waaker doynen; ook maken ne-
gans de joden in de grante fortuiner als hier. — eindelijk
worden zy tot beloning doorgraaf zelf tot den edel.

Parr. 1221

Parr. 1229.

stond verheeren.

In de lagere standen, vooral van krambten, zegt men, my dat het zo behaard mede zeer groot is. De bevolking is doorgaans gering, de levenswijze kuis en eenvoudig, en vooralgemeen is de liefde van de vrouwen het middel om haar tuilet gaad te maken.

Donderdag 18 december Myne gezondheid gaans beter; ik heb heden reeds wat langeren ugen opblyven.

Ik heb, even als de vorige dagen veel bezoch gehad, ook heb ik het een en ander gelezen over oostenryk en over Italië.

Vrijdag 19 december Was gelieven aangeteekend, en boeken ingepakt.

Het openbaar Onderwijs is in Oostenryk sedert 1662 tot onder keizer Joseph II in handen der Jesuiten geweest, die alles wat niet in hunne schalen geleerd werd tegengingen. Thans zyn er wel goede Jezuïeten meer, maar de forren loof hun aan de Universiteiten en Gymnasien gegeven is nog grooten deel dezelfde. De Gymnasien zyn byna allen in handen der Piaristen of Benedictynen. De dwang voor de studien neemt aan houdend toe; verlof om buiten 's lands te studeren, wordt byna nooit meer gegeven. Men zegt men algemeen dat de invloed der partij op het onderwijs meder toeneemt. De Theologische Ritters Akademie, bestemd om jeugelingen van afval te onderwyten in dezelfde vakken, welke aan de Universiteit onderwezen worden, was door

Perce. 1. 234.

Joseph II. vernietigde, omdat de Adelijke jongelingen de
Onderwijs van de Professoren aan de Haagse School,
van van de Piaristen in hunne Akademie konden beko-
men. Deze Akademie is door den tegenwoordigen Kei-
zer in 1797 weder opgerigt. De geestelijken hebben zoo
veel betrouwen, dat de Keizer om de andere weder
dus te stellen noodzakelyk heeft geoordeeld een
militair, den Generaal Herrogenberg aan het hoofd
te stellen. In deze Akademie worden niet dan ka-
tholiken opgevoed.

In 1802 is ingeraad dat alle kinderen, welke eenig
Stipendium genieten in het Koninkrijk k. k. Consiel,
door Piaristen moeten opgevoed worden. Die Perril
1793. Deze voorgemende ^(in de raad is een) dwang, die zeer hatelyk is.
Te voren konden de ouders of verzorgers zulke kinderen
by niet behouden, en ter school zenden waas zy het bes-
oordeelden.

Ook in het Graaflyk Luxemburgsche Consiel, waar
mede Piaristen onderwijs geven, zyn de jongelingen
van Adel, die zekere stipendien trekken, gedwongen
te gaan. Het kostgeld bedraagt slechts 200 gulden
Gul. en dus, indien de Piaristen geen onderwijs geven,
was er zeker geen dwang nodig, om hunne beschelvingen
te bezorgen.

Aan de Universiteit bedraeg het getal studentenen
1814 = 1,103; Sedert neemt het aanhoudend toe. En
zoo is het aan de Universiteiten te Praag en te Pest;
jaarlyk kommen er meer by dan er afgaan. Indien dit

Pezzl 1206.

Eine introudering hierop maken de Jahrbucher der
K. K. Sternwarte. Pezxl 1 226.

keuam uit meerdere rechts af belemstelling naar weten-
schappent, wande men er zich over mogen verheffen,
maer dit is geenszins het geval: dese Universiteiten
zyn niet anders, dan scholen, waan men tracht den rang
te krijgen, die hem in de maatschappij een beroep brengt.
Het eenige voordeel dat andere stonden aanbieden
de kuyning van den landbouw, de stibitieve stonden
handel maken dat er wel en zyn die private, adre kate-
driken trachten te worden, nog meer die ambten van
keu, waartoe hun ook door de leuversiteiten de weg
gebaand wordt. Het zelfde heeft plaats op de Berg-
Academie te Lebrun, en op de Forest Academie te
Maria Brun, onse al zyn te veel knechtelingen, niet in
liefde voor de wetenschap, maer als uit zucht voor
een beroep of voor doelige post. De Stipendien, wel-
ke ten deel hadden om een geringe aantal gote-
deerden te bezorgen, werken nu na deelg daas zy
het getal groeter doen worden dan de behoefte is.

De Universiteiten merken geheel niet, of altau door
geens niet om de wetenschappen zelven te laen voor-
uitgaan. Zy zyn geenszins beta, jaarbaken of jerna-
leu, en de professoren zyn ook zoudanig met
kune lessen en vooral met de menigvuldige edi-
minia die alle half jaer voor alle studenten plaats
hebben, zayt, dat zy zich niet de wetenschap zelven
dyna niet meer kunnen bezig houden. Op zyn best
geeft an of dan een professor zyn eigen handbuck
tut, inden de Censuur hem dit aers onlooft; - Doer
geens wordt het bezonden dat de professor blyse
voorlesen over het van ouds voorgezchreven hand

Peral 1226.

boek, want hierin is alles bepaald: in gansch Oos-
tenryk moet in den regel over elk vak volgens het
zelfde handboek collegie gelonden worden, zoodat
de Studier-Keijzer-Commission zelfs heeft vast-
gesteld; en deze handboeken zyn, zoodat men zig
algemeen geregeld heeft, ellendig.

Er is in Weenen niet een geleerd genootschap of
haatschappij, geene vereeniging van geleerden om
gemeenlyk de wetenschappen te beoordenen of uit te
knieden. Het eenige, wat men onder deze rubrick
zoude kunnen brengen is de Landwiltbeschaffers-
Sociëteit, dere bestuut, bedert harte jaeren, en heeft
zo niet haar nag zoo goed als niets verrigt. In
Praag zyn twee genootschappen, de Geselschaps der
Wetenschappen en de Oekonomische Geselschaps, de
beide zeer merkwaardig. In het algemeen is my
voorgekomen, dat in Praag veel meer wetenschappely-
ke kultuur is dan in Weenen.

Men heeft hier, by openvallende professorsplaatzen,
nog de gewaante, en een concours of neogelykend
examen te doen plaats hebben. Hierin alleen kan
samenopmaking op welke ligen. Hoop het hooger onderwijs
nag staat. Men neemt niet meer een, welke den
kunnen rasen als geleerden genoegzaam bekend zyn,
en men beoordenet de candidaten naar hunne vlyg-
heid in het smoddlingen schriftelyk beantwoorden
van treken voorgestelde vragen en. De meeste
manieren van waerlyk uitstekende verdiensten

Peru 1731.

zanden zult een vernederend onderzoek en be-
oordeling daar hunne minderen niet willen
aandergaan.

Wat de studie de Geneeskunde veel beter is dan
de andere, mag wel gedeeltelyk komen voort dat
de inrigting der Univeriteit grootendeels afkom-
stig is van Van Swieten, by medice van Maria
Theresia en dat nog aan het hoofd der Faculteit is
de Staatsraad Van Stieff, een Geneesker, die veel
invloed heeft op de inrigtingen van anderszys; -
verder aan de uitstekende Hospitelen der verhoofde
stad; - maar ook daaraan, dat de Geneeskunde
het meest in aanraking is met de Staatskunde,
en door politie en censuren niet zoo belemmerd
wordt, wy voornit te gaan en de verdereingen van
alle landen by te houden.

De Collegiegelden worden wel betaald, maar niet
aan de professoren, dit, en de armetandigheid, dat
de studenten de les niet maekte, by vrouwen maekte,
dat de professoren geen belang hebben, om aan
hunne hoorders te bezellen, of zich naar hen te schikken.

De Academie der Norgenslandische Sprachen heeft
eene diplomatische, maar niet wetenschappelyke
strekking; toch hadde zy wetenschappelyk zeer
nuttig zyn; maar zy wordt gesmeet en verwaarloosd,
zo als my de heer Kammer, die er by aangesteld is,
en ook anderen gezegd hebben. De Freundgenossen des
Orients houden op uit te komen uit het koningryk,

Pencil S. 132.

Pencil S. 244.

Pencil S. 324.

brek aan ondersteuning en belangstelling.

Ik heb reeds te voren van de Grate Publiekheer, de kabinetten van ontleden, wetenschappelijke bestemming en gesproken (14. 18. 23. 28 Oct.) Dat deze naar evenredigheid kunnen schoonheid en kostbaarheid weinig nut aanbrengeu, konst mij zeker was. Zy worden ook al ten even als de verzameling van schilderijen, met beschouwd en bestemd al het eigendom van den Staat en als bestemd tot verbetering van kunst en wetenschappen; maar als het byzonder eigendom des Keizers, het welk by uit gunade, ook wel van het Publiek toegankelijk wil make. In voor de wetenschappen laten nuttig zyn. Het oppertoezicht en bekeer is niet aan eenig wetenschappelyk Bestuur, maar aan den Opperkeizer des Keizers toe vertrouwd.

De Protestantische theologische Lehr-Anstalt, welke in 1821 opgericht is, kan geheel niet als gunstig naar het anderszins behouwd worden. De bedaefting is een voorstaan de protestanten te belatten naar veele de Hoogeschalen te gaan, het anderszins van de nieuwe "Anstalt" is 400000 voor zeer beperkt, en is nu ook ander het gewoontoeverzicht van politie en censuur gebragt.

De Ingenieur-Akademie en andere Militaire Scholen, zaa in tweeën als eelbaar, zaa men magragt, zeer goed; de knechtelingen worden zonder onderscheid van rang afgead, dienst opgenomen en

Deveres Complete, T. X. p. 45. Oct. 1820.

hunne plaatsing en verdere bevoeding by de genie
en artilleries hangt eeniglyk van hunne bekwaam-
heden af; onbekwame kunnen by deze corpsen
door geene voorpraak voortkomen.

Zaterdag 20 december. My. d'ag duv oggebracht als die
van gisteren. Ik veel my nog zwaer en neerslagdig.

Ik heb heden nog eens nagelaten wat her. Staël over
het Koninklyk Duitschland en Oostenryk zegt. "Zy heeft
zich niet opreis onthouden van alles wat de politiek
raakt, en sprekst ook niet veel zwaer en gering; form
My dunkt zy sprekst te gunstig over de overblyfscelen
feodaliteits, want zy die geen zwaer hatelyken afstand
te maken den Adel en Burgerstand daarstellen, zy zy
toch een blyvend juk op den Boerenstand: dit zwaer de
haer byzonder in Bohemen en ook in veel andere
strecken hebben malten treffen. — P. 1. C. 2.

Zwaer waar: "Les nobles y ont trop peu d'idées, et les
gens de lettres trop peu d'habitude des affaires."
Dit is van gansch Duitschland gezegd. P. 1. C. 2. p. 34.

Wanneer zy van de maniere als karakteristiek by
de Duitschers sprekst, bezaat zy, dunkt my, eene dwaling
als zy de Bohemers (Heedens) tot voorbeeld aan-
voert, want die zyn geen Duitschers. Th. p. 36.

Overgens is my ook de zwaer root instrumentaal man-
iere in gansch Duitschland heerskende voorgekomen.

Van de vrouwen zegt zy, dunkt my zeer juist: "Elles
font de la coquetterie avec de l'enthousiasme, comme
on en fait en France avec de l'esprit et de la plaisan-
terie." P. 1. C. 3. p. 50. Toch is dit veel meer in het

Zijne Patenten tot ontdekking en verbetering van het raze
des Heeren over keuners onderdanen, zyn Patents Adels-
tuningspatent enz: hebben gewigtige en blyvanden en
vloed tot verbetering van het lot der Lazzen gehad.
De grondbelasting naar billijke en gelykwoonige
maatstaf is gevaard is by syne. Daad wel in Oostenryk
enz: weder afgeschape maar in Prakenen gebleven, en
onlang is sy in Oostenryk selve weder op nieuw in
gevaard.

Noorden daad in het Norden van Duitschland. Hoe dikwijls
hoort men daar niet, by de censuurbezogte zaken, ganz
außerordentlich! Keurlijk! Eenzij! Göttlich! enz.
De voortaken, waarom in Oostenryk de wetenschappen
en letteren zoo zeer kwynten, warden met juistheid op-
gegeven Pl. 65.

(Les Autrichiens) s'occupent sans cesse de l'art de
mederer, ou bien de celui d'encourager." p. 68.

Van Joseph II. zegt zy te algemeen: „après sa mort
il ne resta rien de ce qu'il avait établi" — Veel is wel
meder verloreu gegaan, maar toch is er veel gebleven,
dat men nu eerst recht begint op proys te stellen: De
geestelykheid heeft veel van haaren invloed en ryk-
dom verloreu; — De tolerantie voor andere gods-
diensten is blyven bestaan; — Veel inrigtingen van
economie zyn niet weder vernietigd; — Vooruiften
voor de gezondheid, zoo als ontrent het begraue-
niten de steden en dorpen enz. zyn in stand geble-
ven.

De doorgaande rechtvaardigheid van de regering, het niet
steekend gale karakter van den Keizer zyn my alge-
meen bevestigd, even als het door haer wordende
voorgebragen. Maar telkens is ook by my de vraag
opgekomen: Le bonheur consiste-t-il dans les pu-
cultes qu'on développe, ou dans celles qu'on étouffe? 74
Pour tenir plus aisément et plus doucement les rênes,
il ne faut pas engourdir les coursiers." ib.

De regering is zeer saacht, maar de Politie is zeer

De leden van de keizerlyke familie komen byna
niet in gezelschap. De vrouwe van Hartsh. Kavel
alleen plaagt somtyds by de Ambassadeaars te komen.
De Aarts lastagen zyn wel anderzigt, maar ver-
leggen en ongeschikte in den omgang.

De eigentlyke eerste Societeit bestaat uit den
hoogen Adiel, en in het algemeen de personen die
aan het Hof gepresenteerd zyn. Maar die Societeit
maakt byna geen geheel uit, niet zulk menig en
vooral niet aangenzaam. Die hier toe behooren
zien somtyds, wanneer het geen plegtige dagen zyn,
ook nog wel personen die niet gepresenteerd zyn
aan het Hof. Het strengst wordt er op gezien by
den Oeffthofmeester Prins v. Trantman,
Dorff en by den Staats-Controleur Prins v. het,
Lernich, en ook zyn ^{ook} hier sommige uitlanders.
Dan komt eens tweede Societeit, en daar toe

waarsaam. Zy houdt niet, dat men over politieke spreek-
dat men de daaden der regering beoordeelt, — dit maakt
du, zelfs in byzondere gezelschappen byna nooit het
onderwerp van gesprek uit, over die onderwerpen
mag evenwel gesproken worden, en waarmede men
kan daarover in zagen niet inkomen. Men is hier aan
nood gewaand, en schikt er zich zonder veel tegenste-
ving naar. Dit en de geheime rechtpleging, het ge-
me van een Parlement en d. daer een ledig ontstaan
in de gesprekken, byna ook in de handelingen, die
voor de ontwikkeling van den geest en ook voor de va-
delijkheid zeer nadeelig is. Even als in Italië, wordt in-
delyk het vermaak, de nietigheid van den dag het
eenig onderwerp waarmede men zich bezig houdt.

Le régime est donc mais abrutissant.

De schuldiging van weenen is goed, maar aanvullend.

Haar beschrijving van de gezelschappen P. L. C. komt
volkomen overeen met hetgeen ik er van heb vernomen,
alleen zegt men my dat de adel nog veel meer in
kleine kringen byzamschoolt, byna geen groote geze-
schappen en zeer weinig vreesdelingen meer ontzagen.
Hij spreekt niet van de reedeloosheid der meeste
edelen, van hun gebrek aan order in t bestier hunner
goederen, van de gewoonte om hunne kastelen en land-
goederen byna niet te bezorgen, maar geheel overte-
laten aan opzichters die ze niet goed kunnen beheren,
dewyl zy gewoonlyk alle jaar meer dan de waarde
der vruchten aan den heer moeten inruilen, om zyne

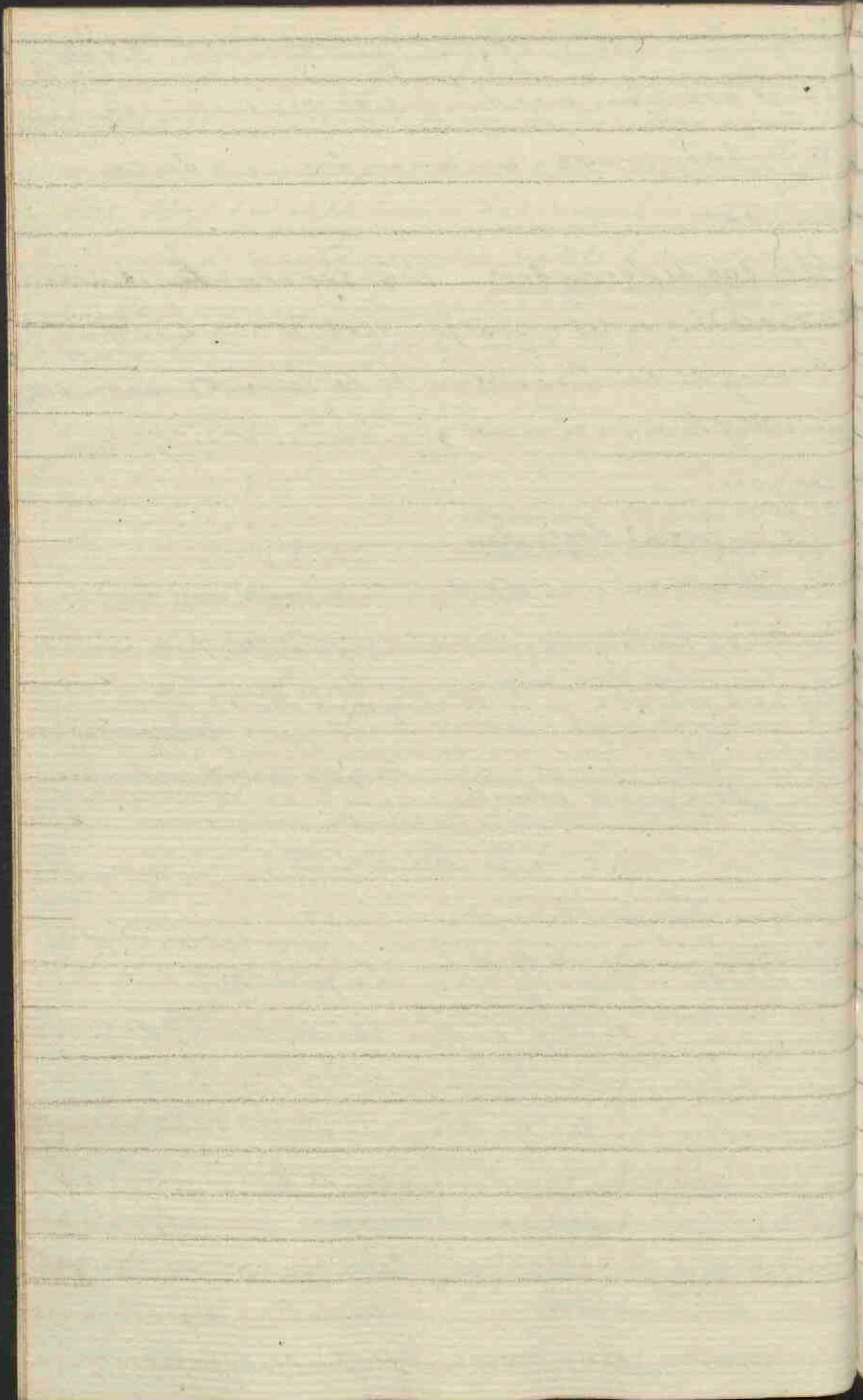
behoort al die wil. Men neemt daaraan de
bankiers, Arnstom, Gysmailler enz. in deze
sociëteit is de meeste weelde, de schitterendste
en aangenamste partijen. Tets vanderling
is, dat deze tweede sociëteit regelmatig door
de eerste bezocht wordt, zelfs door de vrou-
wen, ook waar op het gedrag van de perso-
nen, die de partijen geven wat te zeggen valt,
en waar dit al te erg is toch door de heeren.
Zoo gaat men by de vrouwen die maîtres van
haar man gendeest is, zoo spyaen worden
en groaven gemeenzaam ~~aan~~ de tafel van
den verachtelyken waeker naar, van den late
nyjaard, van elk een die hen gaed onthant.
Maar diezelfde menschen ontvragen zy
novit by zich aan huis; dit zoude de groot-
ste schande zyn. Een vrouw van hoogem
rang was gebelgd, van by eene andere van ge-
lyken rang eene derde te vinden, die niet aan
het Hof gepresenteerd was, en wilde daaraan
het huis waar zy was vansteean vermeiden.
Toch kwam zy gewoonlyk by diezelfde derde
vrouw die zy hier niet verdragen konde. Toen
iemand haar dit deed opmerken, zeide zy: mais
oui, ces gens, on y va, mais on ne les ne voit pas.
En dit is het algemeen stelsel, men gaat gemeen-
zaam by hen, die men zich schaamt by zich te
ontvragen of by zyn's gelyken aan te treffen.
Dit is niet alleen eene vanderlingheid van den
Adel in tweenen het is eene schandelyke laagheid.

uitgaven in Weenen of op reis goed te maken. Dit alle
hangt ook saam met het gebrek van betrouwbare
ke behaving, en van werkzaamheid in het bestier van
den staat.

Zondag 21 december. Voor het eerst kon ik hede
uitgereden, en heb me vervolgens met de heeren Schuy,
Cunhaq en den heer Nic. vanth by Tardant en waren etc.
Toch blyf ik my nog zwak gevoelen, en slaap ik niet
voor goed.

Maandag 22 december.

Vin de stad Weenen, die ik nu toch wederom goed kan
heb ik nog weinig opgemerkt, groanten ook kan ik
my ook verlaten op de behoeving die er Peril van
geeft. Hoeve kan men de eigentlike stad niet nae
men, de groote placatie zyn niet te vergelijken
met die in andere hoofdsteden, ook staan de schoone
ste gebouwendoorzoeken in naemne straten, waar
ze byna niet in het oog vallen. De onregelmatigheid
der straten is zoo eng als in eenige andere stad, door
graue zyn ze laag, eng, en zoo ze hier of daar brede
zyn is dit maar voor een gedeelte en zyn de uite-
den smaller dan het midden, zoo als de kaartstrafte
Op veel placatie zyn kronkelende gangen, door en
tuffen de gebouwen, soms trappen op en af, en hier
brunzen zich de voetgangers door, om dat het den weg
verhoort. De straten zyn intiteekend goed gepland,
maar zonder afschudelyke voetpaden. (Frottoir)

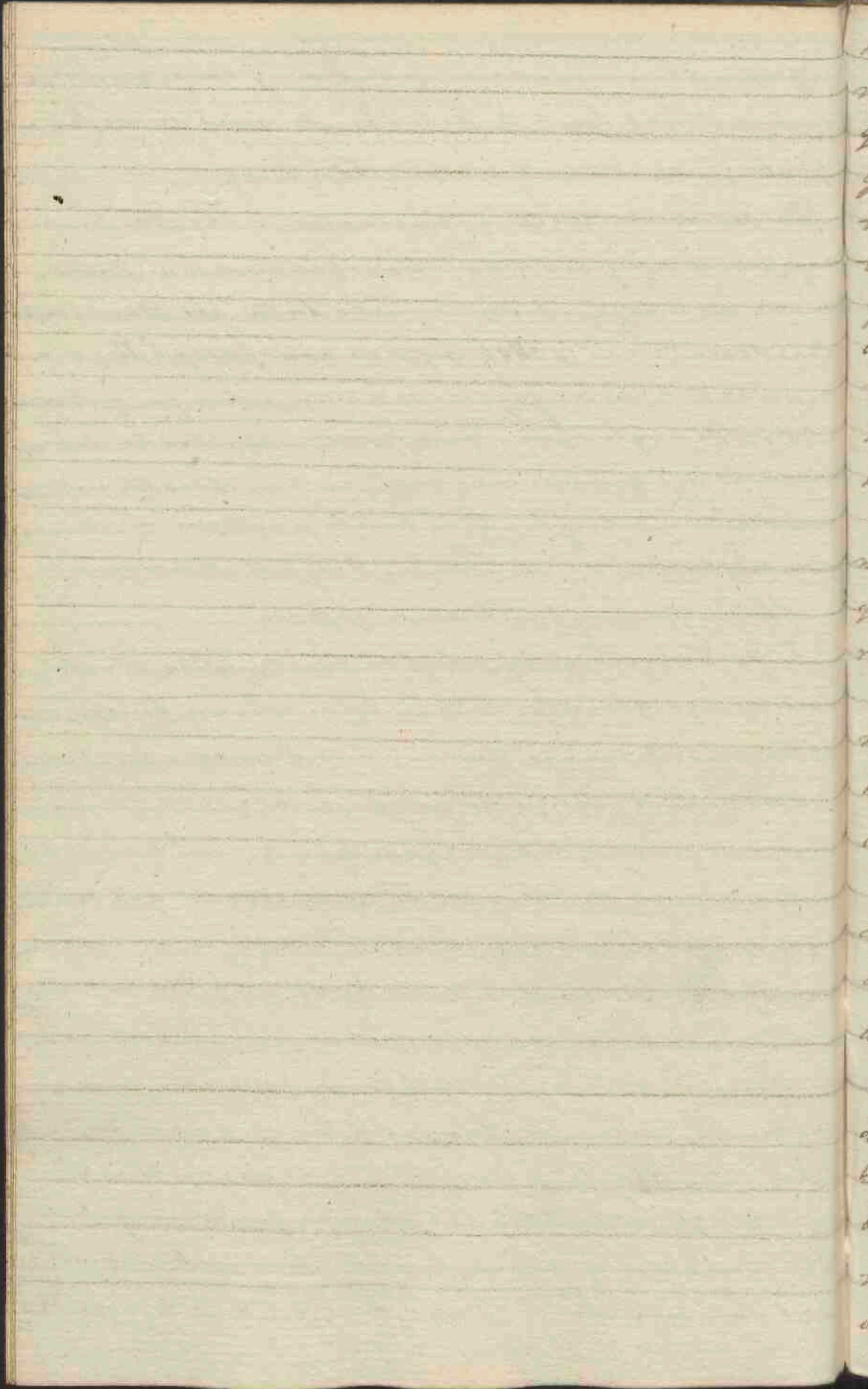

Op eene plaats gaat men op eene brug haren over eene
andere straat heen: de Kope Brücke over de Tiefen
Graben, — ontrent zoo als in Eidenburg.

De healden en tuilen op de plaatsen in de stad zijn
my zeer weinig bedrukkend voorgekomen. — Alleen
maakt ik hier niet onverscheld baten het standbeeld
Eosderon Keizer in 1806 opgericht voor Joseph II; men
maakt er niet ongezonde opmerkingen op, naar
al dat de rechter hand niet goed uitgevraagd is. In
voldoet het geheel zeer wel, en my bevalt uitste-
kend het opschrift: „Qui saluti publicae nihil non
dixit sed totus.“ — Buiten dit heb ik nog een
treffend opschrift in Tweener gelezen.

In de voorteden zijn diverse regelmatige straten,
ook eenige pleinen; hier en daar schoone huizen, zelfs
paleizen, ook fraaye tuinen; — maar geen der straten
is doortgaande met goede gebouwen bezet; allenberge
huizen, schuuren, magazijnen enz. staan naast de
paleizen, ook zijn nog de meeste straten geplaveid;
naar de afloop van het aaryne water en de weg-
ning van het vuil is niet gezorgd; dit maakt
dakeer de voegans een zeer onaangename lucht is;
de afritend van de stad zelfs is ook een grove
oxygenak, alleen de Leopoldstad is anders by.

Het is wonderling dat de palats die anders een
veel magt heeft, zich tot verandering van
stad evenwel niet verwarlooft. Men verbodt het
recht naar veggenden te veel, om temand te voodra.

ken een huis of te staan tot het verbreed en of rege
maken eener straat. Veel winkel, van de anaas,
genaamste uitmensewing zijn in de stad;
gansche rege met vleeschwaren staan in het
middelen der stad langz eene naame straat,
waar alle rethangen, die naar en van den Prate
gaan en komen, door passeren, en toch worden
de bramen en winkel niet verdreven. Men
rege met dat de eigenaar daarvan somtijds
klijke de middelen aanwenden, om hem rege
te daen eerbradigen; of dit wa ar is, weet ik niet.
Men niet in tuenen ges. Heelwa ar, en twee en groote an
ma de kustaat, langz by neegten en het oog; de instellen
gen en maatregelen van mildadigheid worden rege
naemt.

Een zunderbare vertoning, die men niet niet in de ande
re hoofdsteden zijn de oostersche en andere nation ale
kle dingz van Hongaren, Polen, Servier, Croaten, Twil
chen, Moldavien, Grieken, Armenier, Turken.

Het klimaat van tuenen is zeer heet, en is haast
altijd wind, seden den zomer ontzandelyk veel stof, wa ar
dore veel ziekten, bys ander longfering veroorzaakt
worden.

De taal, die ik hier ho ar sprekens necht reer of van het Hong
dantsch der andere straken die ik doorreed heb. De intpraak
klijke was my en aangenaam en hard: de vokalen hebben
byzonder een ganz afwykende klank. De spraakwezen der
men inge ook zeer verwullend van de gewone; men maakt
ook veel meer verkortingen in de intpraak, sacht de

Wanneer men by het openmaken van een paspoort
vraagt, "vu belieken ^{he} gebolnen in tey?" Wie alt
belieken sie "in tey?"? was klinkt het my als of
men my bespoot.

vocale, stufische, verschuiven, consonanten, ganssch, weg. De re-
dingheid, en over d'wesen, beleeft, herd in de uitdrukkingen
"ijshier veel sterker nog dan elders; alles is, "Grade"
voor bevelen of verlangjen zegt men Schaffen. Dit is in
oortensyde het eerste woord in elke beleging: "Was schaf-
fan Ihre Grade?" Men gebruikt ook, naar my dunkt,
in een bespottelyken zin, het woord "belieden" voor het
verledenen, b.v. in plaats van te zeggen, "Kontt gy van
Linz" (Kommen Sie von Linz) zegt men, "Belieden
Sie von Linz, "in kommen". (eigentlyk, behaagt het te
van Linz te komen.)

Zonderling is het dat het oortensyde, en tusschen di-
alke de doorgeens ook door de hoogere standen, en
zelf door de keizerlyke familie gesproken wordt.
Dat men op verscheyden theatren in de vassaliteit, en
byzonder op dat in de Leopoldstadt, poppen in de
tweent volkstal verstaant, heb ik reeds opgemerkt,
en dat het nuur het graf kunnike zeer aardig is.
Die taal end de plompe reden van het weener ge-
meend te hooren en te zien, kan men niet ontkennen.

Wat overigens de uitpraak van het Keuzdintich
betreft, dunkt my dat ik re van de vocalen het
best in Hannover en Pomissen, voor de consonanten
het best in Saksen gehoord heb.

Zonderling is het dat men de tweede persoon naar
het enkelvondig op zyn neelderly wyzen uitdrukt: ik
heb er nu needr alle andere personen naar hooren ge-
brinken behalven de eerste van 't enkelvondig, te me-

Gedurende de Carnaval (Fasching) heeft deze pop
alle hog andere klederen, want ik zie altijd veel
taerscheuwest de heeslyke afwisseling aanstaen.

ten: "Dus En hier 'Hr. Lie' de 'titel' is niet
"win"; die wijkt van de oostersyische tal bysanders
in zekere te 'zijn' gewoonlyk vraagt men my, "Hoe
"wie niet te veruithalen?" Ik houd in het eerst moe-
te en te begrypen dat dit win op my rag. Behal
"naw alle dese variatie, heeft men noch man en
de titel van Graaf, Excellent enz.

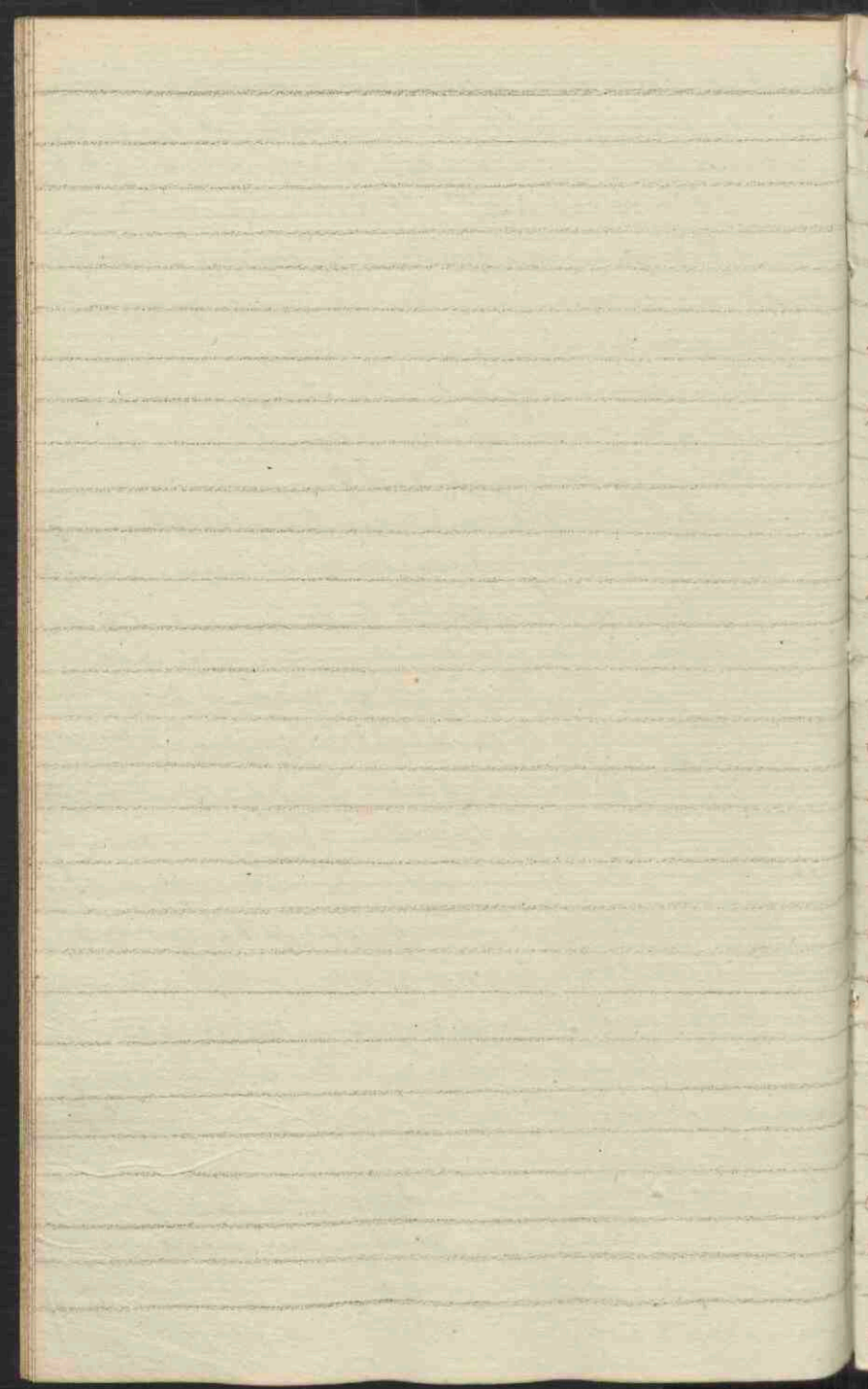
In zyn in teerenen zeg gillens en herverregte corpe-
rater van allerhanden aard; - allen die een patent
van uitomding verzoegt, kan zyn uitomding van
manden al behaakt by niet tot het gild. In zyn
behalven dan allehande byzondere voorregten, waar
van men elders geen denkbaer heeft. Zoo is ex. l.v. na-
by de Stephanskerts een smadenwinkel "a la Halle
"Niemoite", waar een voorrebaer voor het glas
waat dat alle vyf of zes dagen vinder, omkerd
wordt van ja, haed enz, hier zyn altyd veel toe-
schouwers en vooral toershouwers. Zoo men my
zeft is dese de eenigz winkel in gantsch keeren, die
het privilegie heeft, om niet eene gekke pap te
smagen hebben voor het rougter.

ken heeft in Oostenryk nog zome telegraphen.

Heden waer ik weder manden heb. Het uitzagen is my op
"menne rekaden", en my zyn menne rekaden van
geschreven.

Dingsdag 23 december tot Donsdag 25 december.

Heer zyn kome, maeten handlen, my maekt heerig
ghanden met aantekeningen over Italië te maken
vruensdag heb ik naar Rotterdam geshaven.

Vrijdag 26 december. Nadan heb ik in een koele mo-
gen uittrejden. Ik was in den Prater, by het Lusthan,
de Fenermarkplatz en z. Ik zag vele heren die
op het blaas van den hoon byeenkwamen om ge-
waard te wanden.

Zaterdag 27 december. Het gaat met myne ge-
zondheid voort; ik heb eene wandeling te ma-
ken gemaakt, en heb weder met de andere Heeren by
Terwaut gezeten.

Zondag 28 december. Gisteren en heden heb ik een
langen boef aan braagvanger gesproken. Daren
morgen heb ik de begraffamif-plegtigheid van de
Generaal Feldjeugmeister Kesper gezien. Een va-
nen veel troepen in de wapenen. Het men-
lyk met eenige geantelyken, kinderen met lichte
en met geschulderde wapenen van de onbedeene
naamafgezaken en gevoerd in de kerk gebracht,
Hochs weening hoofdofficieren gingen mede
naar binnen. Een onbedeene ceremonie van
der eenige waardigheid of zelf verzoeken des
togaed merdien een koele voort, en toen werd
het lyk in eene draakhaet binten de kanten pany
en tot binten de linie gebracht, verovergegaan
en gevolgd van de troepen, ook van 12 Kanonnen.
Binten de linie schiedden recht over troepen;
het lyk ging mede en was om in een naburig
dorp begraven te worden; nu werd er met de
kanonnen eenige reizen geschoten, ook met de

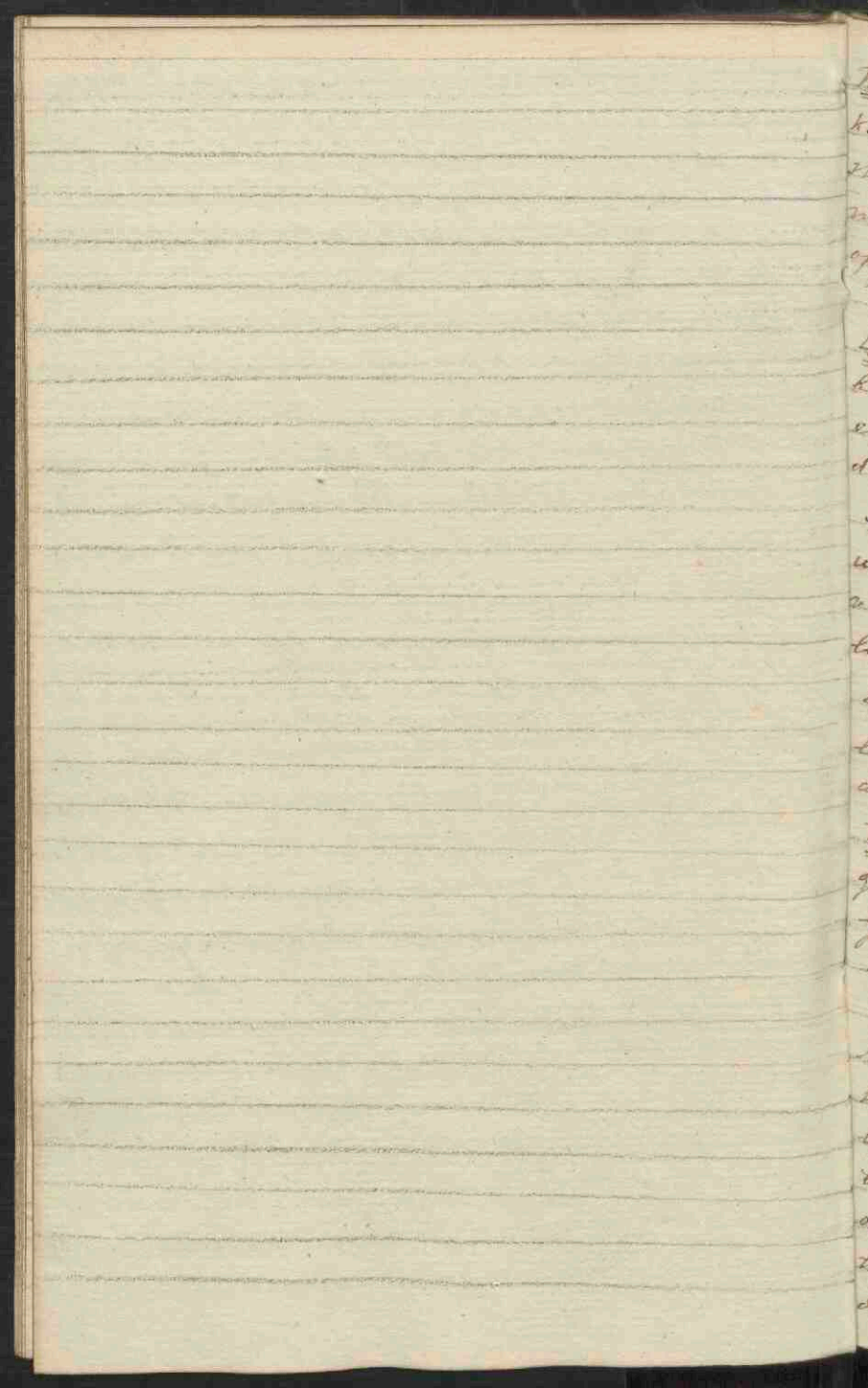
By den heer Scholing een visite gemaakt.

gewaren; en word een menig nutmak gemaakt, niet
toepasselyk op de gebuurtenis, maar meest allegie;
en de plechtigheid was geeindigd. Men kon niet nake-
ten by myzelven eenige betrachting over de ni-
tigheid van zulk eene plechtigheid te maken. In
de Stephanuskerk, die zoo genhikel is voor groote
godsdienstige plechtigheden, had ik my naan-
steld eene schone Fransche martel te kosen,
en statige ceremonien te zien die op eene ras-
nende wyze met den duid van een groot ma-
in betrekking stonden. By den optocht van een
krygsmann van zoo hoogen rang men de ik van
den alle andere van rang kunnen wapenbra-
der volgen en als het ware tot oom de laat-
ste woning begeleiden. Doch niets van die
alles: geen kerk muziek; alleen eenige konst-
officieren die den dienst versnelden; wederom
Ik heb by Toraunt gezeten. Ders avonds
ik voor het eerst weder in het Theater geweest
in dat van de Burch, waar ik Katchen von
Haelbrunn heb zien spelen.

Woensdag 29 december Behalve eene kleine
wandeling heb ik deze dag meer thuis doorgebracht.
Veel gelezen over Italië.

Dinsdag 30 december Smorgens gemandeld, twee
schappen gedaand ent. Toraunt met de andere
keenen in het Theater in de Leopoldstadt: Der
Barometernacher auf der Zambriuse, zien
spelen.

Woensdag 31 december. Ik had den woensdag
konde geest en woude my boren misgeveed, onge-
steld; - hieldede er toch niet aan, ging weg int;
man's avonds kreeg ik felle koorts, had pijn
op de borst en haarte de steek.

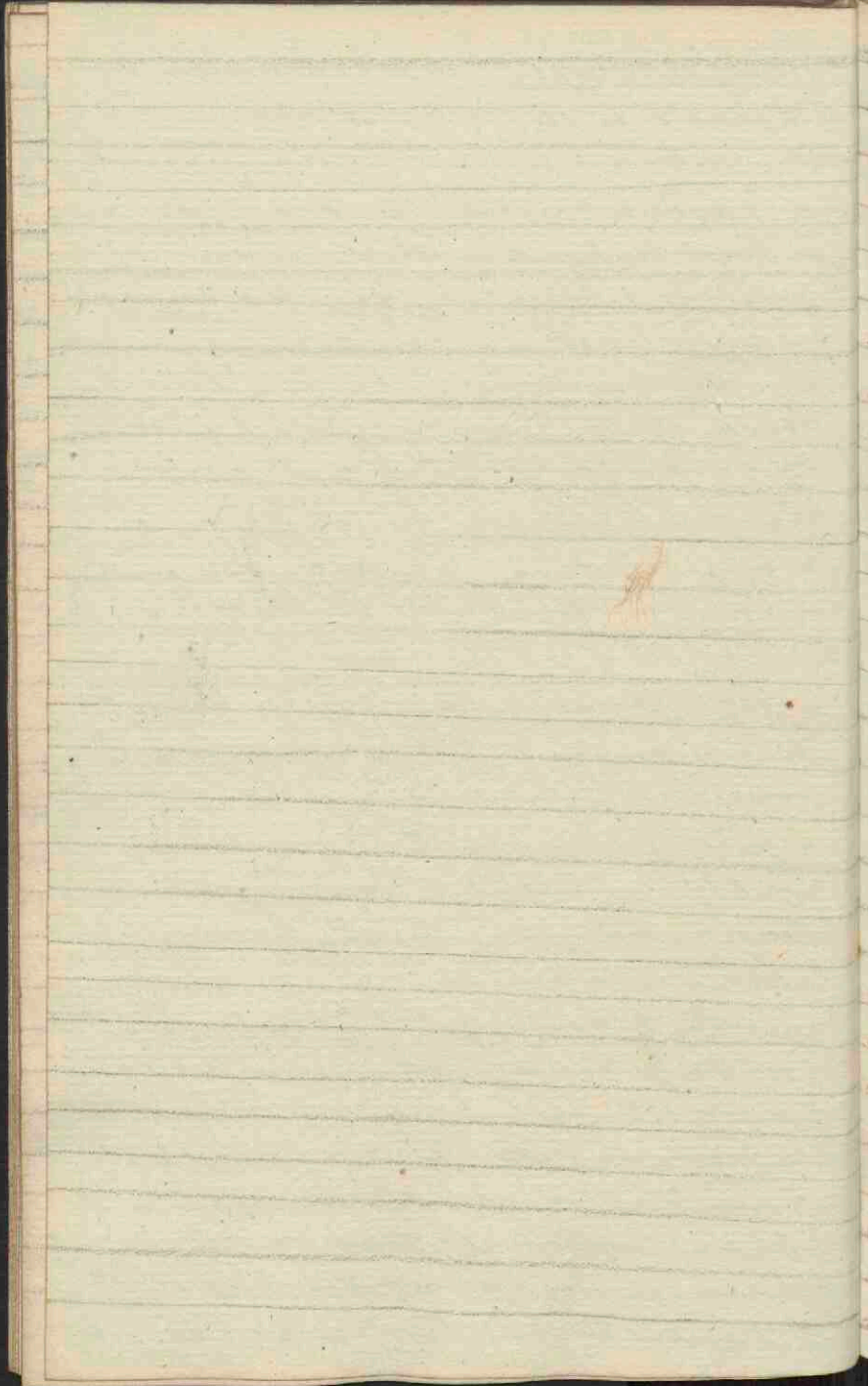
Donderdag 1 Januari 1824 tot Vrijdag
4 Januari, heb ik weder onafgebroken, in het
koud maeten dooebrengen; pijn op de borst, haren
en koorts, waren het onangenaamst geselutop,
dat my niet wilde verlaten.

Maandag 5 Januari. Eindelijk weder enige
uren mogen opstaan; naar Rotterdam gaachse
aen; aangehouden over de schilddes en; in tra-
lie.

Dingdag 6 Januari. Heden zyn de Heeren Schui-
lenburg verstraken. Gelesen en aangeleekend
alvoren.

Woensdag 7 Januari. Het gaat met myne
gezondheid wat beter, maar langzaam.
Gelesen in Corinne en andere meeken over
Italië.

Donderdag 8. Vrijdag 9. Zaterdag 10 Januari.
Hij steeds mijn kamer maeten houden. Het is nu
stiller; sedes les vermaak mijner landelieden. Ik
les meestal over Italië. Het is my van tyd wel
wat treurig, en myne zwakheid soude my daer
overhellen om neerslagtig te waaden; maar ik
maak daartegen zoo veel mogelijk door afwissel-
de bezigheden, en door het vralyk vooruit.

ragt van west naar Italic te reizen; want de
hoop daarvan geef ik nog niet geheel op. Het zou
de my ten vóórtz maaken tegenloopen, zoo ik
van hier naar Holland terug keerde, zonder
Italic te zien.

Er is in Oostenryk algemeen papieren geld in
loop, en gemeentlyk wordt daaren gerekend; men
noemt dit Wiener Währung, en by verhooring
W. W. in tegenwoordtelling van de berekening in
silver dat men Conventiunt Gulden, konse,
Silber, ook wel Landrigers noemt. Dit laatste
om dat het meeste silver bestaat in stukken van
trentig kreutzers, maarran drie een gulden
maken. Een Thaler noemt men hier $1\frac{1}{2}$ gulden,
W. W. en een Groschen 3 kreutzers.

Het papieren geld bestaat oorspronkelyk uit
Banco-zettels, die gelyke waarde hadden als
Conventiuntgulden, men had het papier reef
hier voor het gemak; dit heeft nog vele lieden
Rees in onder koning Trevelia had men bezaan,
dit papieren geld uitgegeven; het werd by t gon,
nemen t tegen volle waarde aangenomen,
maar niet ingewisseld naar silver. Nadat
hand heeft men zo veel papier uitgegeven, dat
alle metaalen geld verdween en de kaart begon
te dalen. Dit bracht eens ansekerheid in den handel
en in alle maatwappelyk verkeer. De groote me
ngte van briefje, die het gouvernement uitgegaf

en de waarschynlykheid eener reductie bracht de
belang van de, dat men my gezegd heeft dat de
leus tot $\frac{1}{17}$ gemaekt is. Dese taciturnitas was
in der daad zeer schadelijk en ongelukkig, men
had toch wylz daar eenig ant of althans ge-
noegen naar vele lieden. Het gouvernement
maakt zyne aubtenances tegen de cants beta-
len, en dese ontvanger dus in naam zeer laag
troumenten, de belastingen waeren byna
alleen nog betaaltbaar in papieren bedra-
gen dus zeer weinig. De prijs der waren
steeg wel naar mate van de daling van t
papier, maar toch niet zoo dandelyk, niet
volkomen, zoo dat men niet het papier
meer kopen en gemeten kan. De onzekerheid
van het papier, de vrees dat het nog meer
dalen, wellige tot niets konen. Men, maakt
dat ieder een gezegen met het nit te gese-
men pocht zonder het nodig te hebben, het
vooral barbaer, ont het geld zoo men mee-
de te realiseren, men liet van alles, make
men at e. Dronk lieder want het geld da-
het in de kas tot niets te laten worden.
Die gaf berechtiging, nesten, behiet naar
alle waren, - bedr. plaatsen, lust huizen, les
bergen zyn marit meer berishe geweest als
taen. Ongelukkig raakten de kapitalen daerom
te niet, en werd het meloyu des tacks met ver-
maelt

Eindelyk bedraeg, in februari 1811, de som van

Dere getallen mid in Perse. 1374

het papieren geld in omloop 1,060,798,753 gulden,
en men vaalde de dringende behoefte om hulp
aan te brengen tegen het gansch te niet gaan van
het Crediet. Toen heeft de regering, by Patent van
20 febr. 1811 belooft geen nieuwe tittels uit te rullen
geven, en heeft de in omloop zijnde affgeset op $\frac{1}{5}$
van de nominale waarde, en heeft ze ingewif
zeld tegen de ruagewaande Einlösungs-Scheine
die nog in omloop zijn, en waaraan de loon taen
bedrag 211,159,750 Gulden. Ik wil hier ook
een stuk waardelyk aftehoopen.

„Einlösungs-Schein,
von Hundert Gulden!
d. d. Wien den 1^{en} März 1811.

welken in allen Kontributions-Kameral- und
Banko- dan in allen andern landesfürstlichen
Kassen der k. österreichisch- und k. ungarisch- böh-
misch-galizischen Erblande für bare Geld, das
ist für Hundert Gulden Conventions-Münze ange-
nommen wird.

β. vereingte Einlösungs und Tilgungs De-
putation.“ De teekening kan ik niet lezen.

Dere Einlösungs-Scheine hadden toch meder een
wankelende koers. Ook was men om geld waarden
verslag van 1813 te vinden, genaad raakt, nieuw pa-
pier in omloop te brengen. Dit nieuwe papieren
geld heeft dit opschrift

„Anticipations-Schein
von Hundert Gulden.

Perul 377.

welke in allen Kontributions- kameral- und
Banken-, dann in allen landesfürstlichen Kassen der
kaiser österreichisch und k ungarisch- böhmisch-
galicischen Erblande so wie in allen Zahlungen
für bare Geld, das ist für Hundert Gulden Com-
muniens-Münze angenommen sind zufolge
Allerhöchster Patents 20te 16 April 1813 mittelst
der Grundsteuer getilgt wird.

p^{te} vereinigter Einlösungs und Tilgungs De-
putation (Teekening)

Wat ik in dit afschrift onderschreeft heb, staat
in de Anticipations-Scheine meer dan in de Einlö-
sings-Scheine.

De som der Anticipations-Scheine is opgege-
ven 45 milliaenen te bedragen.

Beide hebben gelyken cours gehad, en die is on-
verker geweest, tot dat, by de oprigting eener nieu-
we bank in 1816, het inkopen en verbranden
eener aanvang heeft genomen. Eindelyk is de
cours volkomen veranderd geworden met
1 maart 1820. Van dien tyd aan wisselt de
bank de Scheine in en geeft voor 250 aan-
nale waarde 100 reele. Hierdoor is de natuur
van het papiergeeld ook veranderd; het kan,
wanneer de Bank steeds op die wys blyft in-
wisselen, beschouwd worden als een gewaone
presentatief van het reele, even als de Bank-
ten reele.

Het plan is, om de Scheine gansch uit de mande

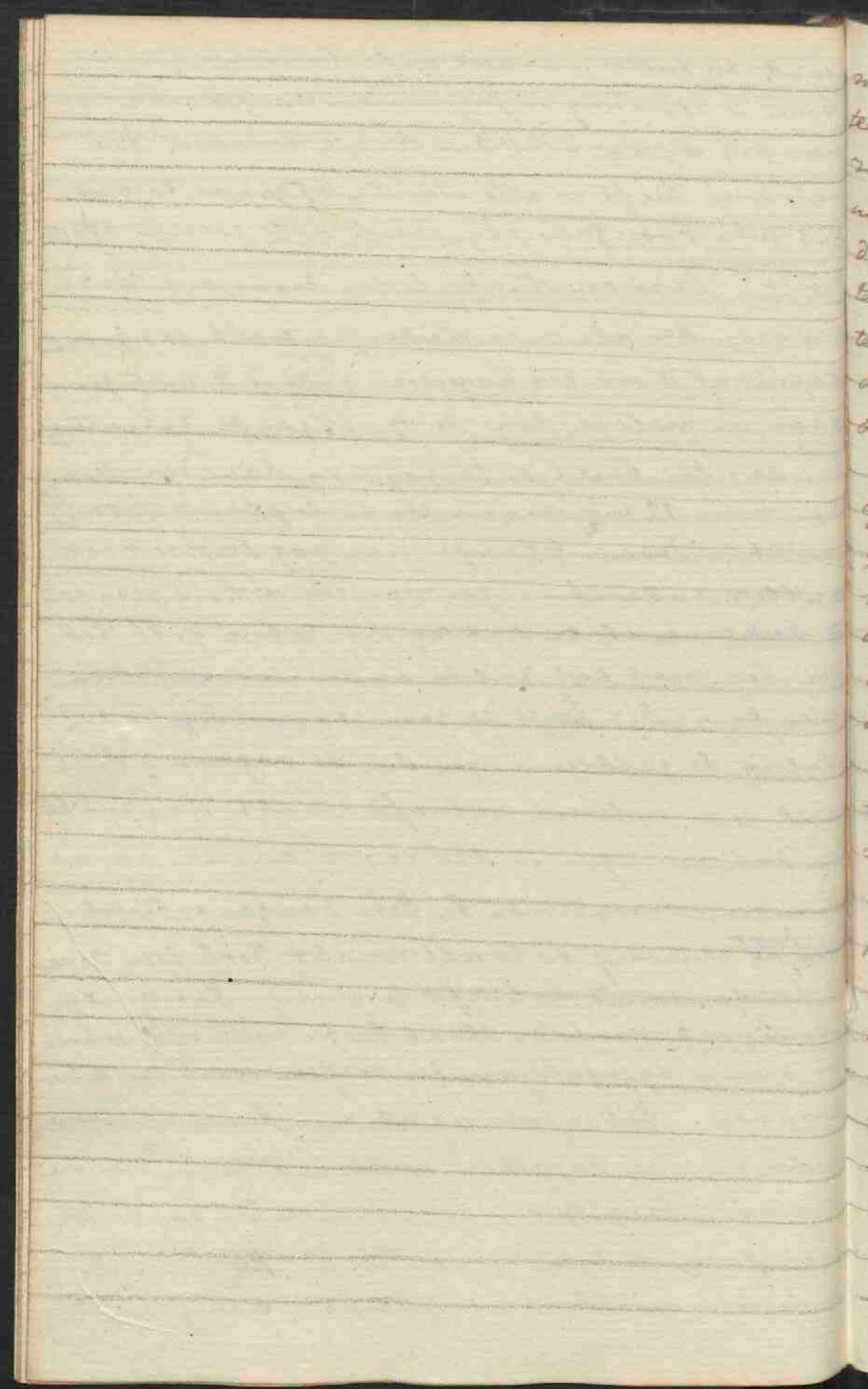
* of liggen geene om verband te worden.

In den Hamburger Correspondent 10 decemb. 1828
maakt een vry nauwkeurige opgave van
de oostenryksche staatschulden.

ling te brengen, en het zilvergeld weder in de plaats
te brengen. Van tyd tot tyd worden openlyk be-
paalde sommen papieren geld verbrand. Volgens
Bissinger's Vergleichende Darstellung der Gou-
vernementen. S. 414, bedroeg de som papieren geld in
1816 de som van 650 millioenen guldens, en was
tot 23 Sept 1822 eene som van 409 millioenen
verminderd. Volgens een bericht van de Bank
dat ik in den Beobachter van 8 Januari vind,
bedroeg de som van alle de Lohsche, die in
omloop waren op den 30 Juni 1823. fl. 229,869,513.
en zyn verbrand, tot 31 Dec. 1823, voor 23,399,325
Ons zyn nog in omloop voor 206,461,188.

Om die vernietiging van papier te kunnen bemerk-
stellen, zyn niet alleen alle belastingen gebleven
als geblevende den oorlog en zelf, well zwarder,
omdat ze nu allen in zilver moeten betaald wor-
den, maar tenens worden aankonden zware geld-
leeningen tegen zeer hooge interesten gedaan,
waartoe de regering steeds de hulp van Roths-
child's en andere joodische bankieren moet inru-
pen, die ten koste van den staat en de andere
van niet ongehavene families versgaderen.
Eene korte opgaaft van de staatschulden vind ik
in Perzel. S. 367.

Ik heb onzal in de voortwringende staten hooren kla-
gen over knyping in den handel en nartien. De be-
lantingen, zegt men, zyn haast boven de krachten,

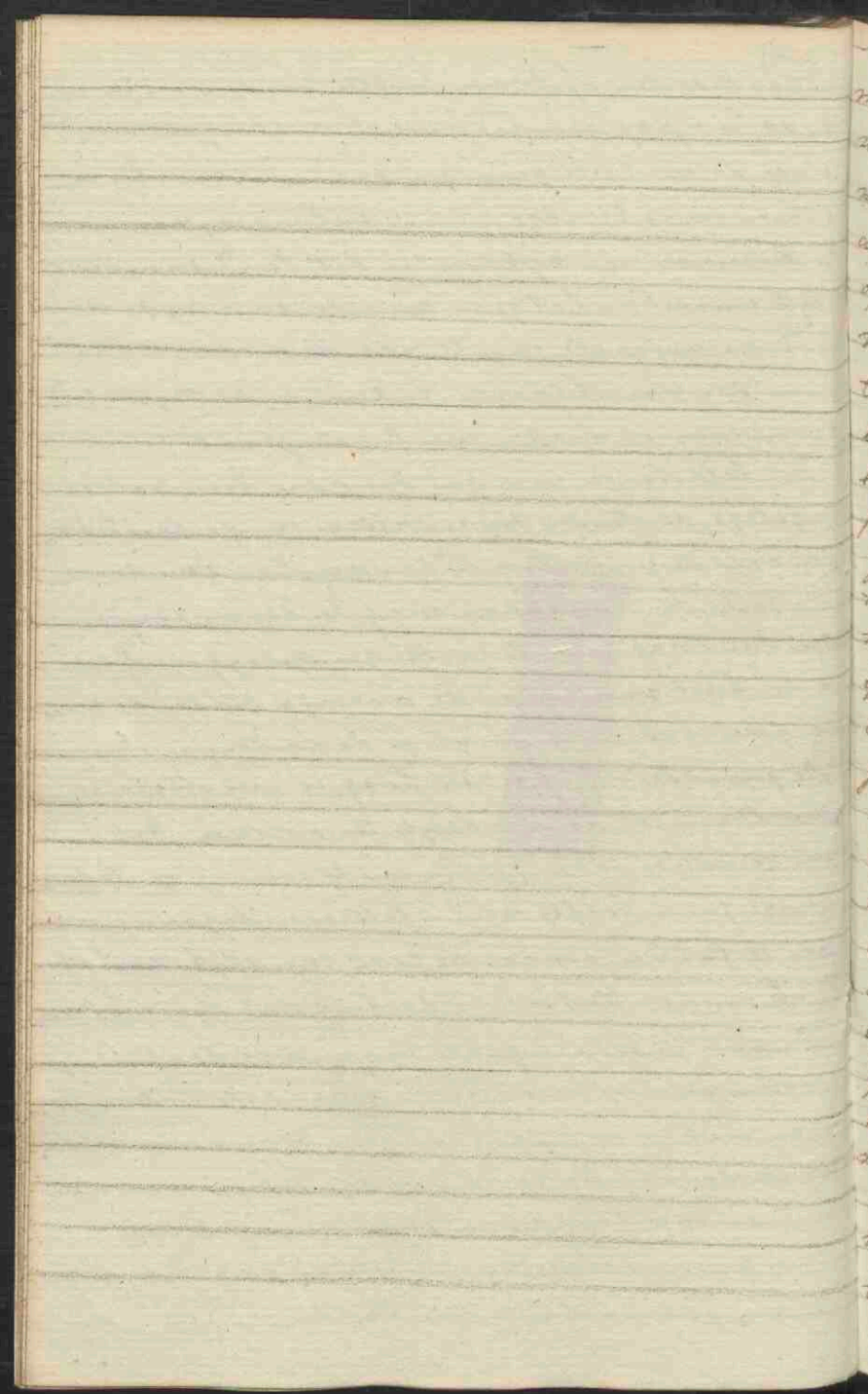

metge worden, of dreuen moeten om de vroege ver-
keerde (in 4 papieren geld) aan te vullen; en men
vande de slechtste genulzen haaronder moeten voor
intrein naar de algemeene welvaert, dus alle
de vrouwen van vyfdeam in dit land annuïp-
telyk waren, en het geen aan de eene zyde ver-
teerd en vernield wordt, aan de andere zyde
door den vruchtbaeren bodem, en de ryppelend
der inwoners meder werd aangevuld.

De belastingen worden door den keizer alleen
opgelegd, de steden mogen alleen eenige beschikkin-
gen over de verdediging en den omslag van dierelke
maken. In Hongarye mag de keizer zonder
den landdag geen belastingen opleggen. Daar
is de Adel vry; in al de overige staten betaald
de Adel gelyk aandeel in de lasten.

De grondbelasting is zeer laag, in veel streken is
men daarmede aanmerkelyk ten achteren. Het ko-
nen bereikt op de landgoederen te weinig op. Sedert
eenige jaren hebben veel edellieden begonnen zwa-
ren te fokken, omdat de wal tamelyk veel af-
trek vindt. Het is yonderling, dat die wal meer
al naar Engeland gaat, maar niet daerlyk met
Oostenryk b.v. over Triest; maar over Frankryk;
men ziet ze op zwane wagens de waanden voeren,
en verder wordt ze dan op den Rhyne naar Hol-
land en van daar naar Engeland gebracht.

De grondbelasting werd zeer ongelijk gekon-
Keizer Joseph had alles aengewend, om een

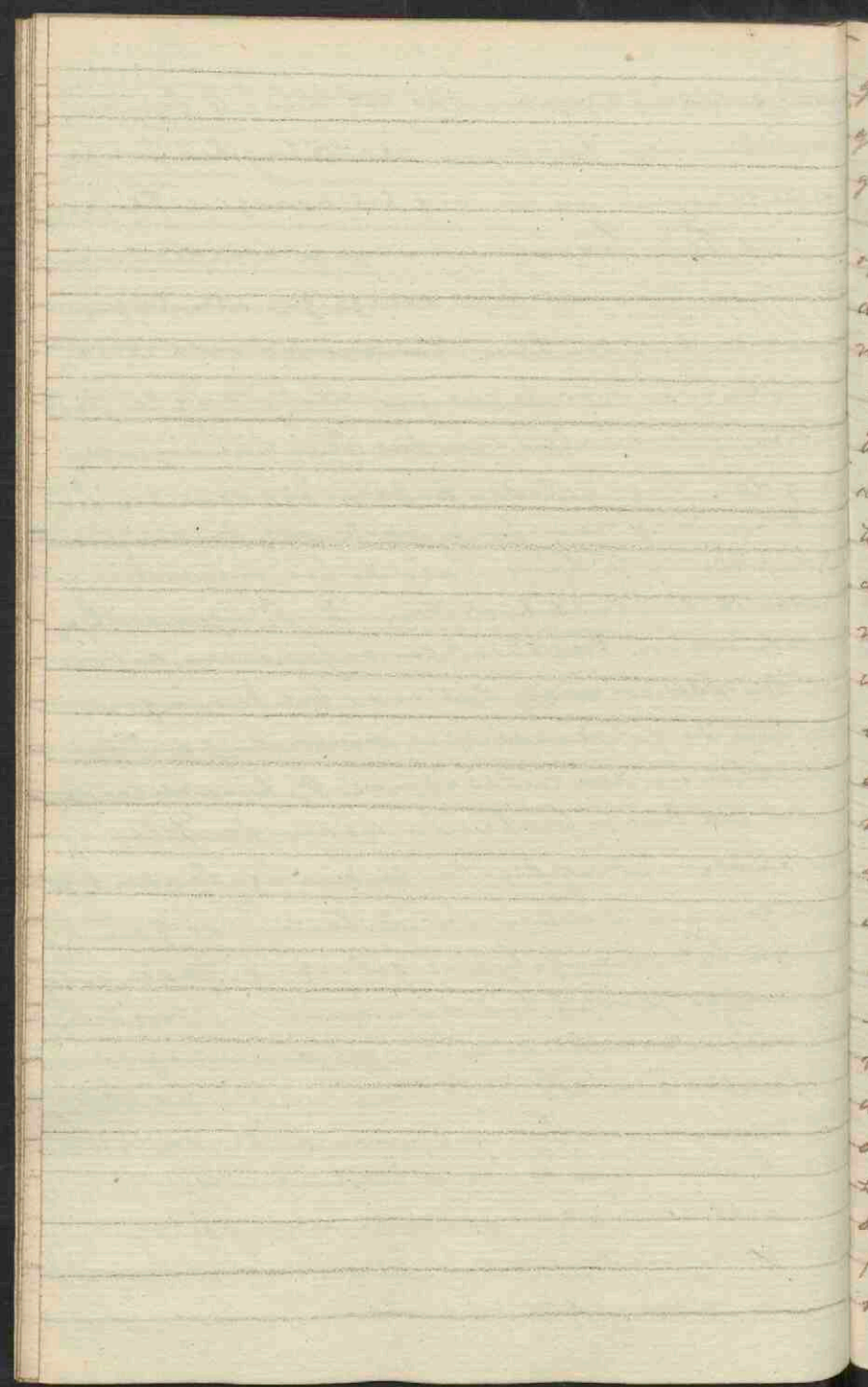

meer gelijkmatigen omvang tot stand te brengen,
naar hem werd de nieuwe verdedeling het Josephi-
num genaamd, en men noemde het naargene Theresi-
anum. Toen Leopold aan zynen troon den 20sten
april 1790 kwam, kwamen hem eenige grootten te ge-
maet, en draegen hem voor dat het volk zeer on-
tevreden was over de nieuwe verdedeling der gron-
lasten; de waarheid was, dat zy in hun ziele be-
lang daar door geleden hadden. Zy overreden Leo-
pold om zyn voorby in Oostenryk kwam, het
Josephinum te hermaaken, en het Theresianum
meder in de plaats te stellen. De Stenden van Bo-
hemen waren hierover zeer ontvreden, en drue-
gen den Keizer voor, dat voor dit Koninkryk
altans de gelijkmatige verdedeling van het
Josephinum een weldaad was. Op hun verclangen
werd het dus in Bohemen meder hervat.

De overvinding deed in de overige landen ook
ook genaas worden, dat de bestaande gron-
lasten te zeer ongelijk en gebrekkig waren, en dat
die welke Joseph had doen opmaken, verbetert
waren; - zoo dat men eindelyk na nog eeni-
ge jaeren hersteld te hebben, in het jaer 1820,
het verwoopene Josephinum onder den naam
van Provisorium op nieuw heropgevoerd.

Er wordt sedert vele jaeren gewerkt aan een vol-
maakt kadaster, naar naauwkeurige opmees-
tingen opgemaakt; deze arbeid wordt met

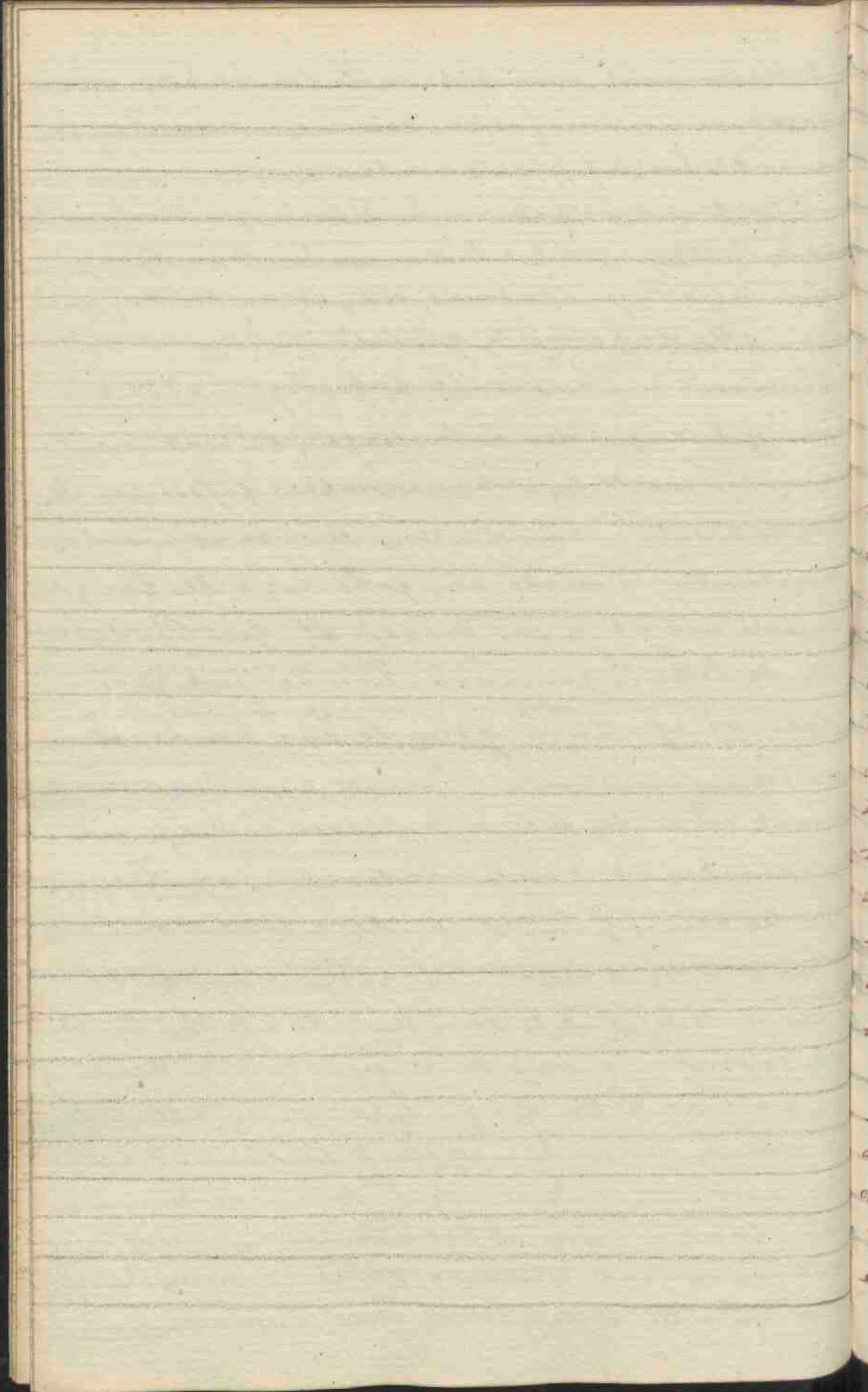

gruaten gree, door bekeeringe Land meten vout
gras, en als de af is, hal een nieuwe omleg der
gruadbelasting plaats vinden.

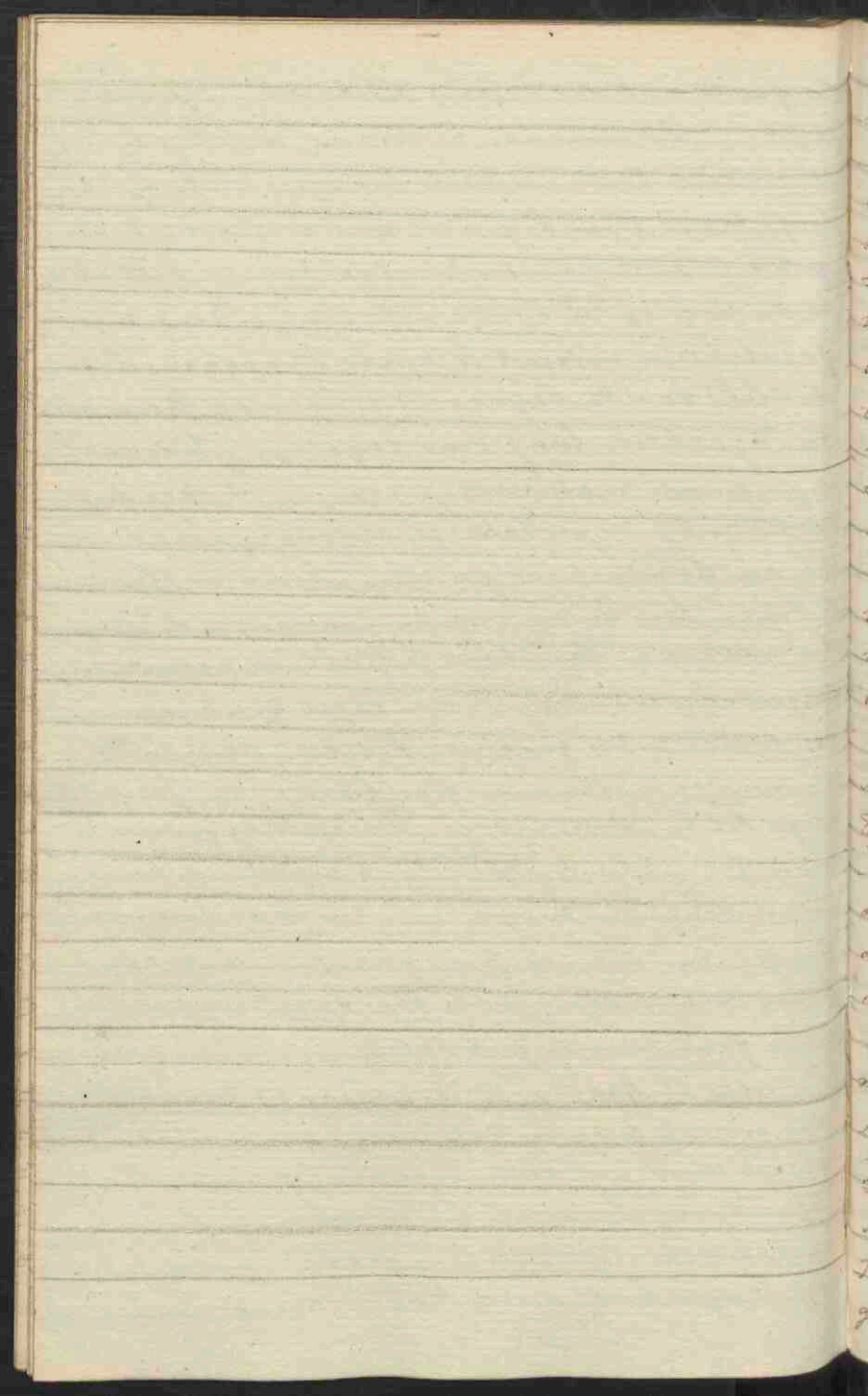
Overigens behaef ik van de belastingen niets weder,
op te tekenen; een wotke van den heer von Krenner,
dat my aangevaent was, schryft my toe vy gade
narigten daaraan te geven.

Er wordt hier nooit iets bekend gemaakt van
den opbrengst der belastingen, al wat men
daaraan moet, sijn my onzekere giftingen. De
inzyn hoe de inkomsten van den staat worden,
aangemend is mede een geheim; alles hangt
van de willekens des keisers af. Geen Budget
wordt bekend gemaakt. Er is dan ook geene
bekende afscheiding van de kas van den staat
en die van den vorst, hoewel men zegt dat de
vorst veel de wel afvondert, en zelf zeer
naauwkeurig is in het bestimmen van het geen
uit de eene of uit de andere moet valsaan
worden: toch staat hem altyd vy van de
eene in de andere te storten. De afscheiding
van domeinen van de kroon en van den staat
is ook niet bekend, of hier sijn zy alle van
de kroon, want door gaant behouwt men
hier ook in het spaken den keiser, de kroon en
den staat als een. Afgentheden sijn toch veel
patrimoniale goederen der keiser, en die sijn
veel en nemen jaarlyks toe, het is toch alle

de goede wil des Keizers die daaraan grenzen
stelt. De domeinen, zegt men, worden by int,
steek slecht bestuurd, vele bruggen niet op, men
heeft thans voor bezinsel om te zoo veel mo-
gelijk te verkopen, en dan brengen ze niet alle-
eenen prijs op die bruisen alle verhandeling mede,
juicyfischer intrent is, maar doorgaans het
bubbel van de begraating, haemel thans alle
landgoederen loag van prijs zyn. In de aankon-
dizingen van zulke verkopingen, merkt ik op, dat
men van den koper taegst, dat ras hy niet overge-
was om Dominikaal goederen, herrochuppen en
te kopen, hem en zyne afstammelingen die regel,
het welk men Landtafel fuhichkeit noemt, zal
taegstaan worden. In den regel kan niemand
den edelen zulke goederen beritten; dewyl alle
anderen onderdanen en geen heeren zyn. Joseph II
heeft dit in Oostenryk grooten deels opgeheven, maar
nu is het weder hersteld; toch worden dikwyls
uitrunderingen taegestaan, zoo th. v. mag een
koning van tweeën doorgaans zulke goederen
kopen, maar den woerd hem opzlag, om dat
lede grondlasten te betalen.

Zondag 11, Maandag 12, Dingsdag 13 Januari.
Hog enew als de vorige dagen myn kameer maeten hou-
den. Ik word wal beter, maar langzaam. Inpre-
dagen breng ik met lezen en schryven door; be-
taek heb ik niet zeer veel gehad. Maand heb ik
een langen brief naar Rotterdam gesonden, sul

Dingsd. heb ik tot myn groot genoezen een brief van
myns ouders met goede tyding gehad.

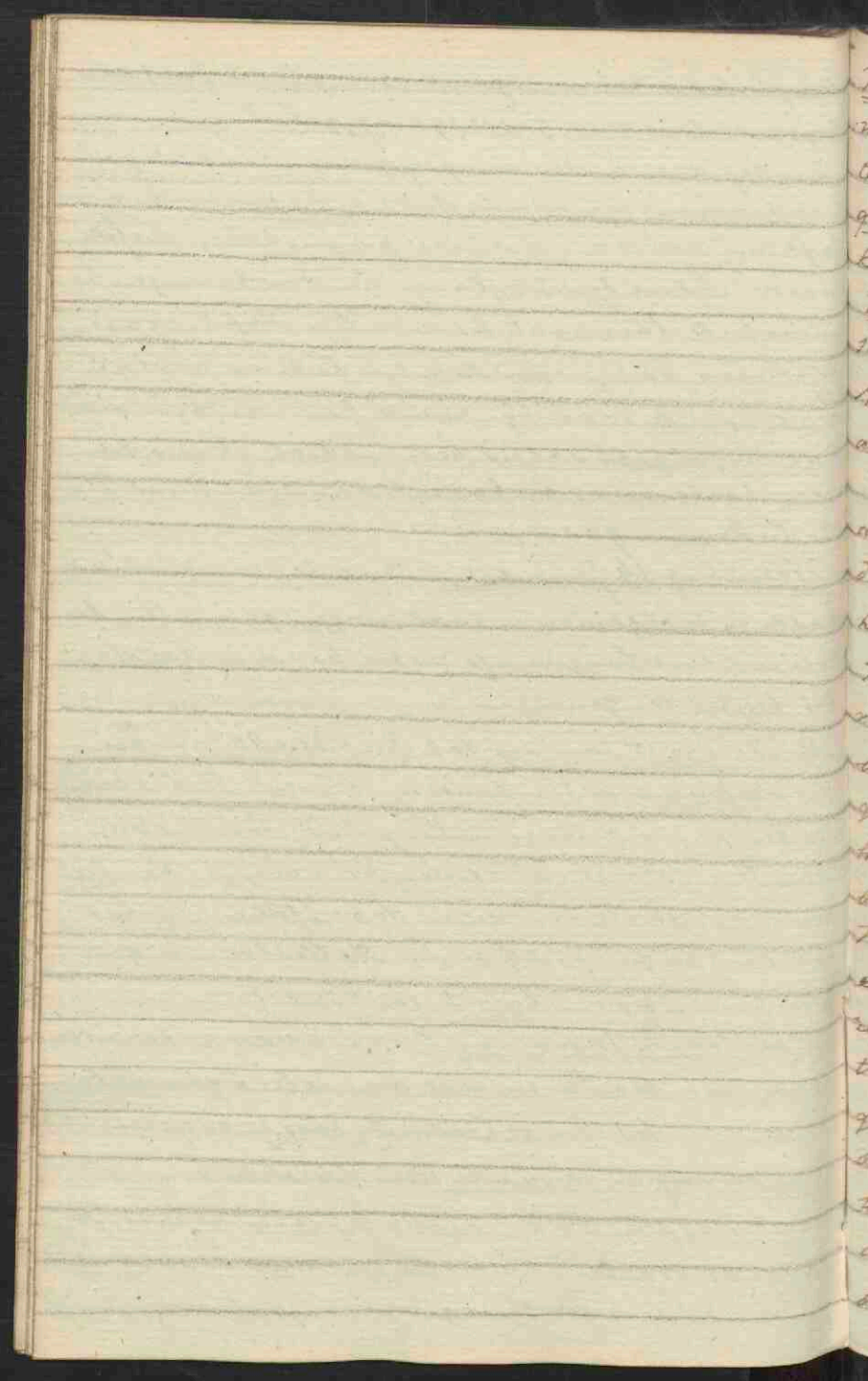
Zondag is er weder een feest van Ridders ge-
weest: nammelyk van de Leopoldsoorden. Men
spyt my wel dat ik al die plegtigheiden mispen
maakt. Sedert den 7^{en} daags na driekoningen, is
nu ook de Carnaval, die men hier Fasching noemt,
begonnen, en zyn zondagelyk bals en partijen,
waaraan ik er eenige ronds kunnen bywonen.
van myne gezondheid het kaeliet. Aan dit
alle, haalt niets by de spyt van nice naar Ita-
lie te kunnen gaan.

Woensdag 14 januari. Voor het eerst heb ik be-
redt in de algemeene taal mogen gaan eten. Als
men uit een langdurige ziekte komt, is elke stap
tot herstel een genoezen.

Donderdag 15 januari tot Dingsdag 20 januari
Hog steeds als vroetbuis moeten blyven. Ik heb myn
tyd besteed om te lezen in Virgilius; Corinne wou
had: Staël, een handboek der Romeinse Gemee-
ten, en overzichten reizen door Italië. Ik heb
ook een langen brief naar Rotterdam en een
aan mynen vriend Luyck geschreven.

Woensdag 21 januari. Voor het eerst weder uitge-
reden, en in den Prater een wandeling gemaakt.
Lanards in het Burgtheater Balboni zien spelen.

Donderdag 22 januari. Een wandeling in den
Prater gemaakt, die byzonder leuendij was. By
Tavault gegeten; wat eten nog wat door de stad
gewandeld, verder thuis gelachen en geschreven.

Vrijdag 23 Januari. Boedichappen gedaan en ge-
brandeld; - by Texault gezeten; - in het Beangthea-
ter zien spelen. Linea van Borden 1 Der Winder
quel. Den avonden tyd heb ik roos leeren en aante-
kenen besteed.

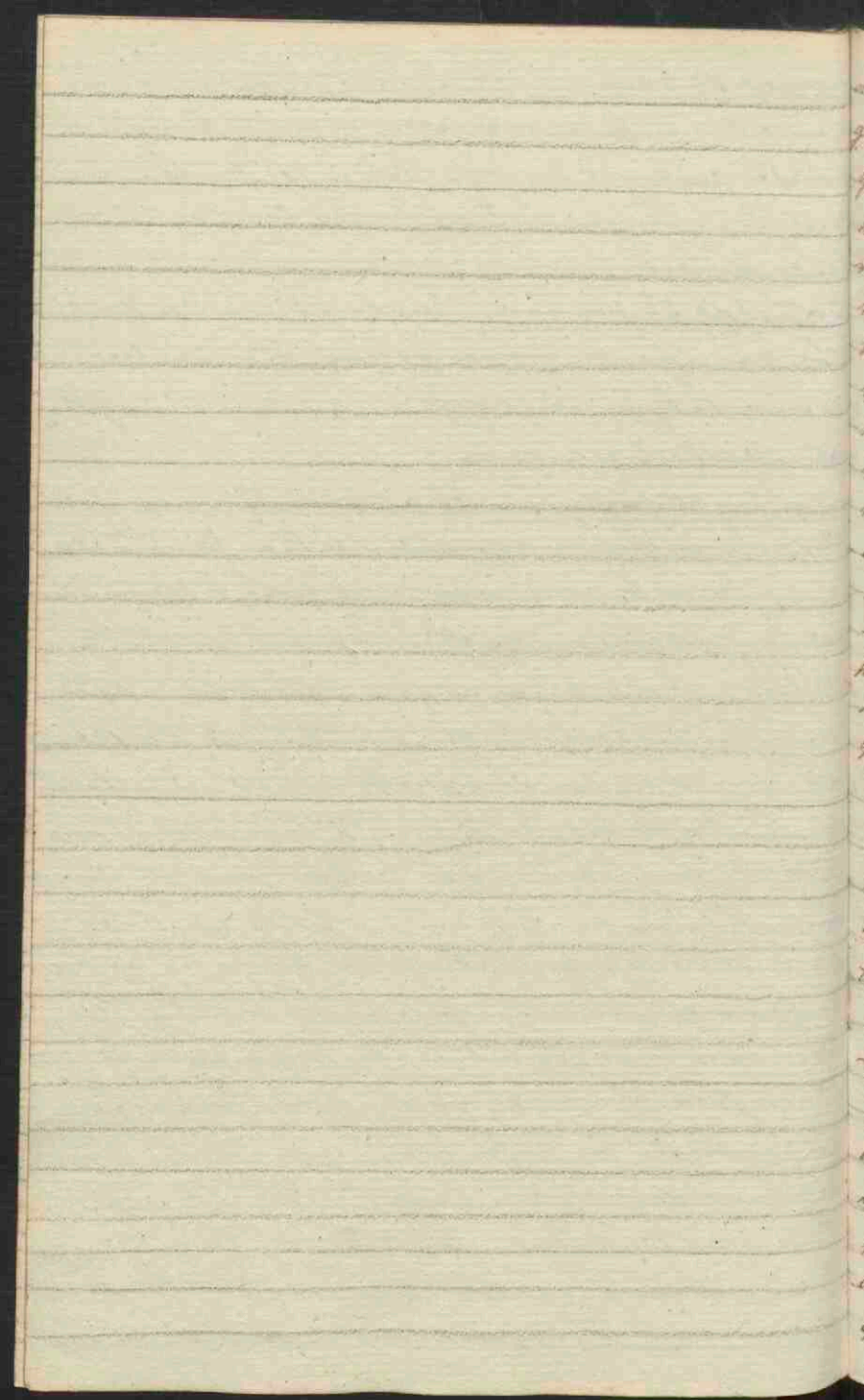
Zaterdag 24 Januari. Een brief aan Den Tex ge-
schreven; - boedichappen gedaan, met den heer
Hennivith by Texault gezeten; - in het Beangthea-
ter Macheth zien geven.

Zondag 25 Januari. Hi heb by t uitgaan van het thea-
ter gisteren geen kaats gevonden, en was het hard regge-
de, was ik zeer benoeud, meder konde gevat te hebben. Hi
heb lang uit gesloopen en alles heeft goed gesehikt.

Hi heb een wandeling op de glacis gemaakt; - by Tex-
ault gezeten. I avonds thuis geschreven. Om 10 ure
ben ik met den heer Hennivith naar de Apollon
geden. Hi is naby de Lini in de woortas Mexia
shilf. De zaal is bevaand als een der grootste die
bestaat, en zoo kwam zo my ook wekelijks voor.

In vroeger tyd, was ik wat my kunnig vreesig,
en fraai gemeneld; nu is hy eenvoudiger. Het ge-
velshap is met den intree prijs lager geworden;
thans betaalt men $2\frac{1}{2}$ gulden w.w. En waren eeni-
ge honderten menichen maar toos was het naas
de groote der zaal niet vol, het slicht weder
had velen trouw gehand. Het schen my toedat
de meeste iets wonder dan de melkheldende mi-
delstand waren. Hi heb niet anders zien dansen

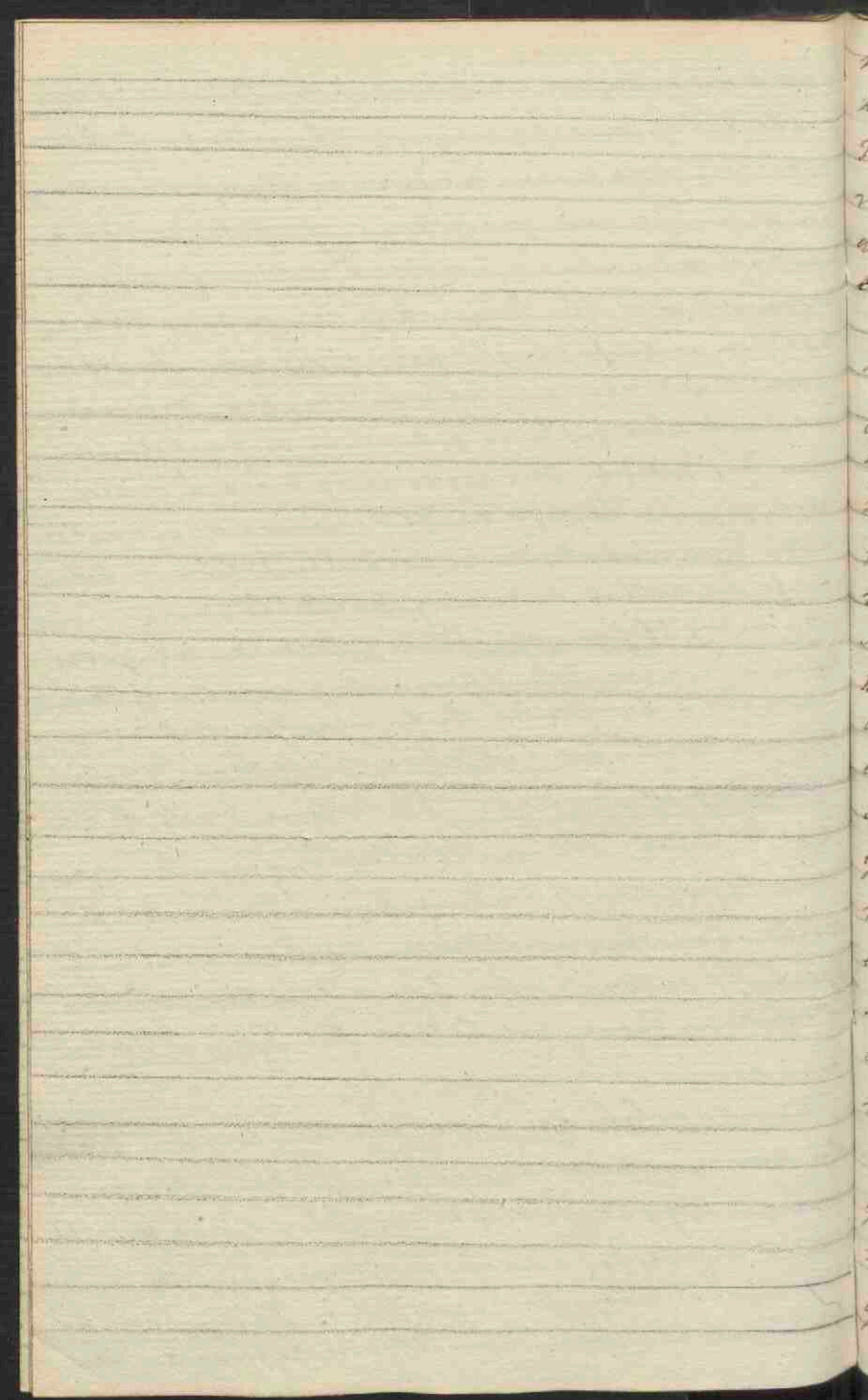

dant waltzen, en zoo als ik reeds op het bal in de nacht,
grobe had opgemerkt, zulmenigen densten goed. Het
getal van recht manne meisjes was klein, ook ontbrak
het de meeste aan goede handing. Gefardeerd wa-
ren zeer vele. Men maakte ook enkele particuliere
proposalen op. De heeren handten op deze bals de
haast op, en zelfs bunnen vele op die wijs. In het die
moral niet veel zien eten en drinken, nu was ik
den ook niet getieren gedurende de ruststande
van $\frac{1}{2}$ tot $\frac{1}{2}$ 2. Omvraagbaarheid heb ik geheel
niet opgemerkt, ook zorge daarvoor de politie die
altijd tegenwoordig is en zulden ten tot haren dienst
heeft, die zelf in de hand op de wacht staan.

Maandag 26 Januari. Thuis gelazen en aangele-
kend; - eene wandeling gemaakt; gezeten by Terakle
1 avond in het theater. In het vree geweest waan
gegeven werd "Die Einführung aus dem Lothar".

Dinsdag 27 Januari. Zwangens visite by de
heer Perroust; den heer Karolus opgerocht traan-
den uitgeven van de "Zerstörung für Literatur" be-
zucht en een stuk over Holland gehaald, dat in de
tydschrift gezeten heeft. 1 avond in het theater an-
Königstrasse Thone het ballet Die Fee und der Ritter
zien geseen.

In die dagelyks den hertog van Reichstadt in het thea-
die door zyne goede en aangename gelaatsdrukken
zeik gunstig onderweid. Zoo ik hoor, is hy niet be-
stend aan hertog van Parma te worden. By den dood
der tegenwoordige hertogin wordt Parma aan de
generaere koningin van Etrurie gegeven en het

hertogdom Lucca, dat in gewesene koningin's hof
heeft konst bij Toscan. Dan staat de Hertog van
Toscan eenige domeinen in Bakem en af ter sake
vanden gewesene koning van Rome. Onder die
domeinen behoort Reichstätt, waaraan men voor
loopig den titel vanden jongen Hertog gegeven heeft.
Waarndag 28 januari. Een groot deel vanden
morgen heb ik bezocht gehad van de H. Libanese van
Gestree, Perrens etc. Met den H. Heuwinth
heb ik by Tarault gezeten. Hierin avond heb ik in
het Burgtheater Die Schuld zien spelen. Op het
stuk valt veel aantemerken, maar het bevat het
veel zeer schoon; de vertooning was uitstekend.
Het leedmeren bemerkte ik dat de Censuur ook
hier het een en ander heeft meggetrokken. Alles
wat de trekking heeft op de protestantische gods
dienst is eruitgenomen, en dit is een der uitstekende
de punten, maar door het karakter van Jette's
goad voortkomt, en hare eenvoudige reine gods
vrucht zoo gunstig afteekent by de kleingeestige
bygelovige gadnereering van Elvina. Men mag
het tegen spreken zoo veel men wil, de regering
werkt hier krachtig mede om het catholicisme
met al znen invloed te ondersteunen.

Voor eenige dagen was ik in den winkel van
Gerald, toen iemand kwam vragen om de werke
van Prof. Eichorn te Göttingen over de kerkelyke
geschiedenis en de dogmen. Gerald gaf tot ant

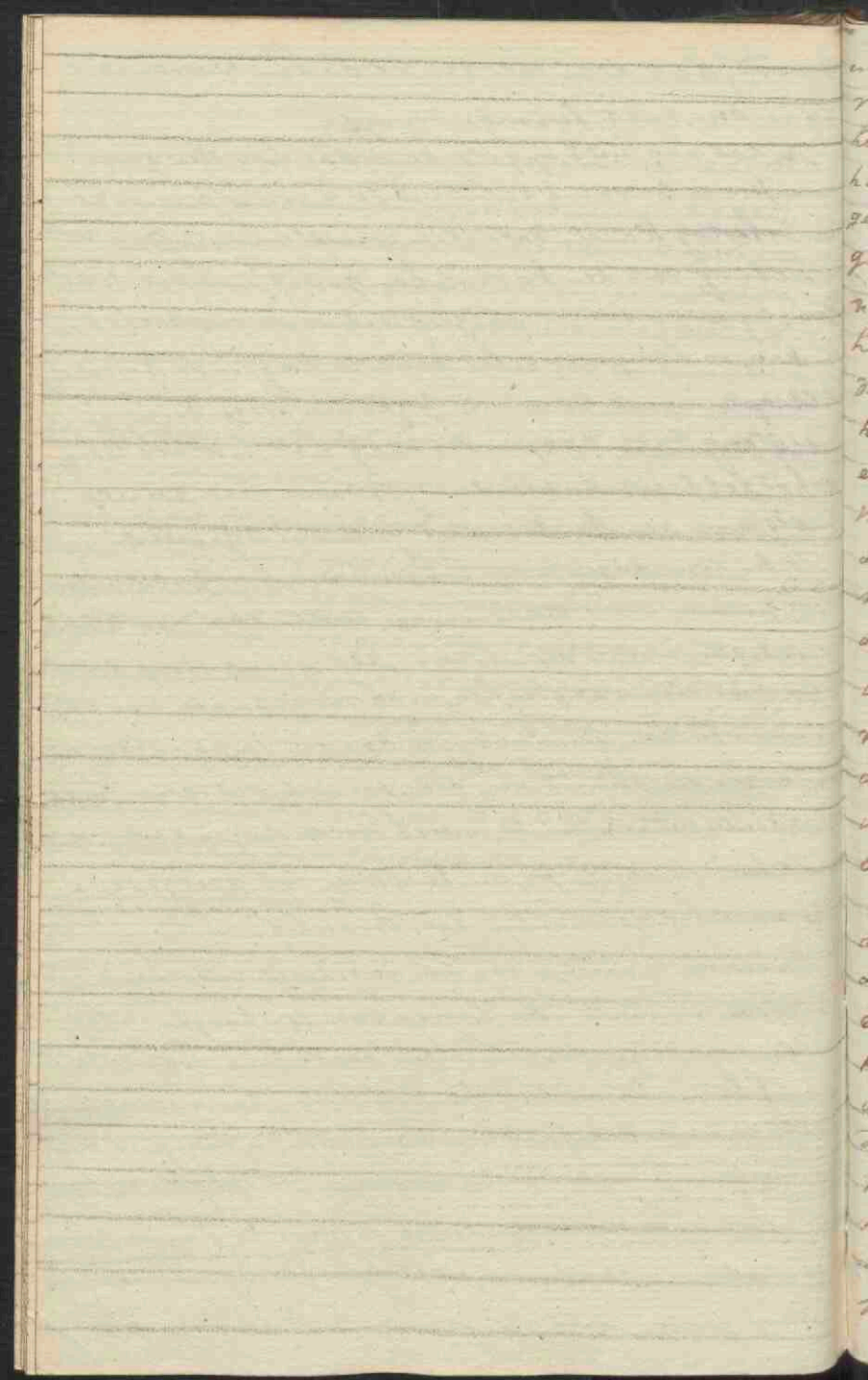
Deze omstandigheid is my naderhand door den heer G.
en de meende te niet in twyffel te kunnen. Te weten;
toch heb ik inderdaad de zekerheid bekomen dat ze
valsch was. De heer Perrault heeft my gezegd, dat en
wel van gesproken was, maar dat het niet gebeurde.
de prinses is nog niet gekomen aan de Camille bij
de heren om den genest en zij is niet tot de katholie-
ken overgegaan. Ik heb het den heer G. gezegd, en den
was zeer verwonderd, want hy had het vernomen van
iemand, die de plechtigheid gelykelyk aan de kathedraal
heeft by my gezegd, dat hy er niet by zyn zegsmans
gesproken had: deze was merkelyk, maar de kapel
gegaan, en was veel gebruyk geweest, om de pleg-
tigheid te zien; maar, dat alles verwondering was,
de prinses niet gedaapt geworden. Het is my
een opmerkelyk voorbeeld, hoe een keizerin van de
koningin van Frankryk, en zelfs zonder lichtgelaartheit, tot
later den 17^{den} in zyn dagboek kan brengen.

maand, dat deze werken verhanden waren en
hijze ook niet bezorgen moogt.

Ik heb nog niet opgeteekend, dat het den geest
van procelitismus gelukte is, de naam van den
Aartsbischop Karel, gelovene prinses van Nassau-
Weilburg, tot den katholieken godsdiens ongeste-
lew, zy is niet veel plechtigheid, was ontrent drie
weken, in byzyn van het gansche Hof, in de Kapel
gedoopt. Zesik hoor is de tegenwoordige Keizerin
veel streng katholiek, en dit mag wel invloed hierop
gehad hebben, want sedert 1818 was deze prinses
reeds met den Aartsbischop getrouwd geweest.

Ik ben dezen dagen in het zogenoemde Grieksch kuff
huis geweest; dit is maar eenige huizen van myn tegen-
woordig logement verwichert. Het is zandeling, dat
hier niet alleen de grieken, maar allerhande oosterlin-
gen, ook Turken, gewoont zyn te komen. Ik nam het be-
val en was benaamde van tabak rook, dat ik het maar
kort konde verhoeden. Ik misste oosterlingen hanteeren
met hunne lange pijpen. Er waren ook veel joden en
die waren, als gewoonlyk, zeer larendig.

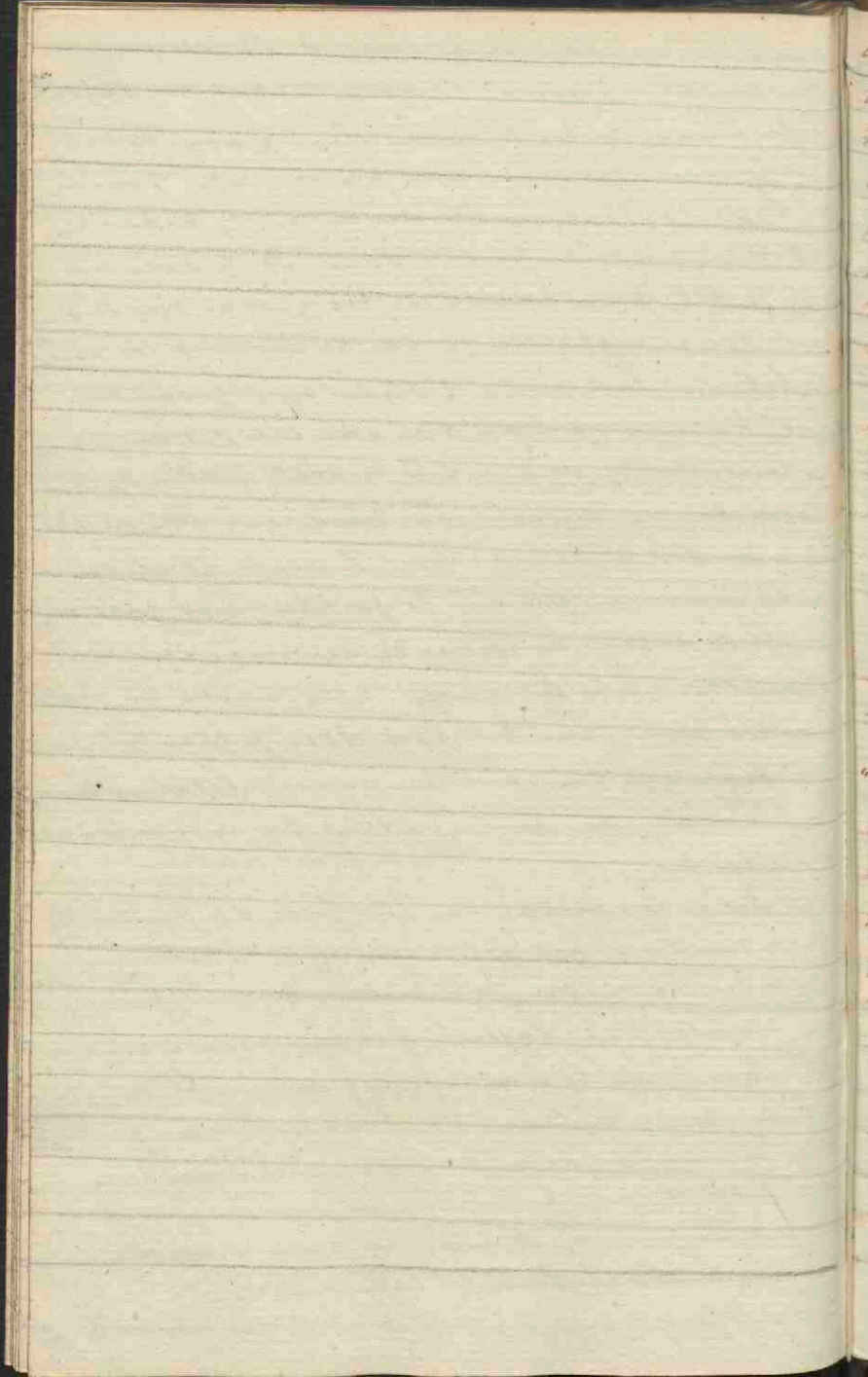
Onaar de minnjten van den dag heeft men my het
volgen de verhoudt. De dames van den hoozen adel
hebben zeer de gewooneheid om verhandene waren te
trinschelen. De turken die men nuwe kansen naam
heeft maakt, dat geleveren want haer vrees niet zoo
naamkenrij onderzocht worden. Zoo lang die smakke
kan alleen vrees zekten van toilet en vrees die dames haer
eigen gebruik gekende, heeft de regering niet ras naam
daarop gezien; doch langzaamhand heeft zyn dit

uitgebreid, en hebben eenige dames, die inmiddels een soort
van handel begonnen te drijven, zoo dat men baloten
heeft, hiernaan parken te stellen. Lene gravin Tekate
had byzonder dit smakkelen naar gedreven. Naar een
ge dagen zy de beambten der tollas by haar in huis
gekomen, om onderzoek te doen. De gravin was
nog te dier, hare kammerier, het gevaar vande, brag
haar het gemakkelde goed en zy verburg het anders
de daken! Toen men in het huis niet gevonden
had, kwam de beambten aan het bed des gravin
en vanden dat zy de goetheit moest hebben op te
staan, dewyl hunne order luidde om alles en dus
ook het bed te doorzoeken. In desen, laatsten
nacht, nam de gravin de parken met goed ver-
ander de behant en woenp te een voor een de
beambten naar het hoofd. Men moet zy, behal-
ven het verlies van het goed, 8000 gulden zilver
als boete van den verboden invoer betalen, en
is boven dien, aan de bespottung der menschen
bloatgestelt.

Ik heb in het theater den heer Jail, die, omdat hy
door maekken ryk geworden is, tot escalier
order den vrand van johllan verheven is, gezien,
en voor een paar dagen zag ik zyn naam in een win-
kel. Toen deze weg was, zyne my de win kelter. Dat
ist der jonge johllan; ten tijde is in Paris geweest,
den veel is fast alle carvalere g'ekind in het
vervolgent, welke hy my dat heb mansoe was, dat
man gewenst heb de maatsel waarmede thans
de wort later, heb by keft, fut den adeltand te
verheffen, dewyl die toek niet maer van schelge

was dan een jaardruk wakenaar. Ik kon my niet
voorstellen hoe de regering te gelyk de meêrderheid
van den adel baren de onzere standen verplagt te
houdbaren, en de verheffing daer toe steds veel
heeft. Wanneer toch de algemeene opinie eindelijk
het nietige vanden Adel in niet val het maagelyk
zyn te maken dat in de maatschappelyke betrek-
kingen nog de oude voorregten daarvan verbanden
blyven. Onze landsman Paraira, schouwman
van Arwstein, is hier ook kryger.

Donderdag 29 Januari. Byna den ganschen voormid-
dag thans genoeft; het weder was zeer bleekt, en ik
vroelde my niet zeer wel. In het Burgtheater het
nieu spelen Das letzte Mittel. Daarna den ik g.
meest op het bal in de kleine Redoute raal. Dit was
een Zaagenavond pique-nique van den Adel, ten
voordele van de armen van hunnen stand. Een
Fransche in de staat sedert eenige jaren, om in de
bedruften die armen te noemen, en onder de mid-
delen om het nodige geld daer toe byeen te brengen,
is dit bal, dat gedurende de Carnaval weeklyk
plaats heeft, en was van de toegangskaatjes, my
gulden W. W. kosten. Van de inwoners van Leeden
wonden alleen de eelen toegelaten, voor 10 centen,
Giet men er niet 200 noemen op, en 200 was my de
aandereling van, den heer Perzout genoeft, ond-
toegang te bekomen. Een of twee der dames van
den Adel stellen zich altyd aan het hoofd en ge-
de toegangsbiljetten uit; thans was dit de gvarin
van Schönborn. Ik ben van 11-2 nieuw gekleed,
Er waren tamelyk veel menschen. Men danste

Perz. 162 - met zeer juist.

walzen in cotillons. De herten die want waalk
laagren abel in den staten mit des levan
teid of bevalleghend in het dancen uit. Is med
by a niet getruide. Ik heb veel gepaard met een
ingeliman; my waren beide pcedeligen vande
kenningen, die brage van byge.

Vrijdag 30 Januari Smangus veel landwach
pen gedaan, en roken vras myn vanden vanden
trick bezogt. In het Burgtheater zien spelen
Der Leuchtthorn en Die Rosen de Keron van ha
Lebende

Zaterdag 31 Januari Den vooomiddag en
een gedeelte van den namiddag besteedt al gestic
vel vanden gelassen vanden, is to met kwaardig te
zien. De Hr. Peissont heeft my gebracht by den
hrr. Regierungsrath Klein Schmidt, opzigtel
geroengenissen. Deren avond heb ik in het Burgthea
ter Elisa von Falberg zien spelen.

Zondag 1 Februari Visite gemaakt. - Het he
ren Gestuur by hredman zagten. Myn doctor
besocht. Groot wandeling gedaan in eenige ker
ken gemeent, anders anders in die des Sigoristen
Maria Stieggen. - 's Avonds thuis gesche
ven van Curatoren te verneet.

Maandag 2 Februari. Heest thuis geweest, ge
scheiden. Het den heer Gestuur in het Leperen
ein geweest. - Fran: Visite gemaakt. - Thuis ge
scheiden.

Dingsdag 3 Februari Het den heer Peissant en
den heer Klein Schmidt in het Alle Politieken

Eigentlyk is het Koninkrijk van de Nederlanden,
volgens de nieuwe Politiey, Vrijheidsstatuten, Politiey
al het overige is by in Frankryk.

En zynseamige andere ordebe onzprande de tuch-
ten; die worden naact meer gebuikt; en men weet
nuy die am. te. tamen dat ze allen ledig waren.

Gemeenlyk de krenten van de Sweede

By vele der vrouwen deser klapse maakte ik de ruy-
ten van toilet en coquette op.

in de Steengasse gemeest. De bestemming van die
huizen was veruorden. Het heeft voort tot 1791 mer
voorsten van gevangenen bekomen, later van ge-
gebond. Hesserden noemen blaudet glesse it.

De Hs. Kilschmidt de heafte van alle; wat de ygeoor
ste naamken riefheid gaveren en int oclagd.

Zougenaa de proccaine arrester. voor persone
die Francken, twaentwintig, niet vallende xcelle
of in anderen toestand gesonden worden, dat ²⁰⁰ dat
voor toegenblak dorayd maeten worden. Jan
zulker kamense is af 12 daags. De bedelaars de
hooven ook hier toe, en worden van hier naar male
van de vore geschiktheid om te werken of niet,
naar beaardschijn of naar armenaanstalle
nemeren. Een commissie van politie dierit
hierover (ziech niet noyt van heblag)

Laufstrimmer hies in worden dazelyke gebragt die
megeen eenig middel of opgepakt worden. Dit is
antient 10 van elke geslacht duozg.

Perualgans kullen hier ook de vore ardeulde me-
gen. Schwere Polisey "libertelctumgen" en der
klaffe is de talogkoll. Deze strafanstalle maede,
allen ardeulde in de meeste kloppen en teinende
katte. Kunne toek valbaengente voor niet, al
ze meer metken hiesenise wat worden.

Deze straf dunt op syn langst 3 maanden; de mee-
te worden, na de afloop gebannen. uit veeen, uit
de provincie, sommigen uit ootthougen. De dreeang
lat werken is slaag. Zy slapen in groate kamers, elk
op een stroerak, en onder eene deken.

Die tot liekte politiestraffen, b.v. van een of mee,

Deze gerangenen komen niet uit hunne ver-
trekken; de andere laat men nu en dan in de
lucht gaan. Ik heb het vertoel gezien aan
Cannots gesaten hoofs.
Criminele arrestanten (wie proef hangende is)
telke somtyd, maar veldraan yers aan.

3 febr. Weenen.

Dagen vervoordeld ^{zijn}, zitten wat in dit huis.
In den regel zitten hier geen gevangenen, wie
pouces l'arrestant die in "Unterzuchung" ^{zijn}. Zy
be, mit de Sanfransiscer ^{verzoeken} naar het
zinnel arresthuis, op de "Kohlschacht" ^{tuin} van
het Crimineel Gerechtshof, of naar het
Nieuw Polizey-Haus, dat alleen die alle gebouwd,
en bestemd voor hen, die in Unterzuchung ^{zijn}. In
schwere Polizey-Verzoeken. Toch worden
by wyre van ontbrekking ook somtijds van
deze beide voort in dit huis opgehouden, om de
grote zake, die van eenige nesten. Dit ^{zijn}
voegende, Spoor, of Abgetanderte Zinnen.
Ik heb er eenige van gezien, bestemd voor groote
Keenen, die iets voor hunne kamers hebben. Zy
zijn ruudelyk, luchtig en hebben mooi uitzigt.
Men plecht nooit gevangenen gansch alleen, pa-
el uit naar voor zelfmoord.

Onder de gevangenen, die in Unterzuchung waren,
behoorde, een groote Kroep Zigenaar. Zy vulde
tintel vasthouden, een met mannelijk kind, en
een met man, teelt outader. Het is zeer ma-
lyk, zeide men my, om te maken, wat elk van
hen in t bysander bedreven heffen naar zamen te
neel tot hunnen laste. Het was des maats waard
dit walf te zien met hunne zwarte sprekende ge-
sichten, in alle trappe van onderdamp: van de klein-
half maakte kinderen tot de gesimpelde groote
drang met alle hier duure, en zeper ^(an/aan) ^(alten) den heer
Hlanschnitt om ontflag uit de gevangenis ^{en my}

